

Vapaaehtoismatkailusta elinvoimaa Keski-Suomeen?

Hankesuunnitteluprosessi

Anu Pitkänen

Opinnäytetyö
Syyskuu 2020
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala
Restonomi (AMK), matkailu ja palveluliiketoiminta
Matkailu

Tekijä(t) Pitkänen, Anu	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Syyskuu 2020
	Sivumäärä 68	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi Vapaaehtoismatkailusta elinvoimaa Keski-Suomeen? Hankesuunnitteluprosessi		
Tutkinto-ohjelma Matkailu- ja palveluliiketoiminnan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) Minna Tunkkari-Eskelinen		
Toimeksiantaja(t) Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Liiketoimintayksikkö, TKI-toiminta		
Tiivistelmä <p>Matkailuala on merkittävä aluekehitystä tukeva toimiala. Matkailun merkitys on suuri maaseutumaisilla alueilla, koska matkailu on paikkasidonnaista. Matkailun kehittämistyötä tehdään paljon kehittämishankkeiden kautta.</p> <p>Kehittämistutkimuksessa selvitettiin millainen uusi hanke tukisi maaseutumaisten alueiden matkailun kehitystä. Kehittämistutkimuksen tarkoituksena oli suunnitella uusi hanke, joka voisi toteutua Keski-Suomessa ja kehittää alueen matkailua ja maaseutua.</p> <p>Uuden hankkeen aiheeksi valikoitui vapaaehtoismatkailun edistäminen Keski-Suomessa. Vapaaehtoismatkailu on matkailun muoto, jossa matkailija tekee vapaaehtoistyötä matkansa aikana. Tutkimuksessa selvitettiin mitä vapaaehtoismatkailu on, millaista se on Suomessa ja miten sitä voitaisiin hyödyntää paremmin Keski-Suomessa.</p> <p>Työpajan ja sähköisen kyselyn kautta selvitettiin millaisissa työtehtävissä ja työpaikoissa vapaaehtoismatkailija voisi työskennellä Keski-Suomessa. Tuloksena saatiin 20 asiantuntijan näkemyksiä aiheeseen. Tutkimus oli kvalitatiivinen. Aihetta pidettiin potentiaalisena, mutta myös matkailumuodon haasteita tarvitsee selvittää.</p> <p>Opiskelija toteutti hankesuunnittelua yhdessä toimeksiantajan edustajan ja hankesuunnittelijoiden kanssa. Hankkeesta syntyi kaksi vaihtoehtoista ideaa, joista toinen hankeidea sai jatkosuunnitteluluvan Liiketoimintayksikön Jorylta. Idean toteuttamiseksi suunniteltiin alustavia toimenpiteitä hankkeeseen. Toimeksiantajan tarkoitus on kirjoittaa suunniteltu idea hakemusmuotoon ja hakea sille rahoitusta.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Kehittämistutkimus, maaseutumatkailu, kehittäminen, vapaaehtoistyö, vapaaehtoismatkailu, kehittämishanke		
Muut tiedot		

Author(s) Pitkänen, Anu	Type of publication Bachelor's thesis	Date September 2020 Language of publication: Finnish
	Number of pages 68	Permission for web publication: x
Title of publication Volunteer tourism- vitality for Central Finland? Project planning process		
Degree programme Bachelor's degree of Tourism and Hospitality		
Supervisor(s) Minna Tunkkari-Eskelinen		
Assigned by Jyväskylä University of Applied Sciences, Business Department, R & D-projects		
Abstract <p>Tourism is a remarkable business for areal development. Significance of tourism is huge in rural areas, as tourism is based on it's location. Lots of development work of tourism is done by development projects.</p> <p>A design research was searching which kind of project would support the tourism in rural areas. The goal of the design research was to plan a new project which could take place in Central Finland, and help developing it's tourism and areal development.</p> <p>The topic of a new project was found to be enhancing volunteer tourism in Central Finland. Volunteer tourism is a form of tourism, as tourist works as a volunteer during his trip. Research solved what volunteer tourism means, how it works in Finland and how it could be used better in Central Finland.</p> <p>A workshop and an electronic survey figured out in which kind of working places and working tasks the volunteer tourists could have. Twenty specialists gave their opinions about the topic. The research was qualitative. The topic was found out to be potential, but there's a need to solve the challenges that this tourism form has.</p> <p>The author was planning the project together with her mandator's deputy and project planners. There were two optional choices of project plan, and one of them got a permission to continue from the Jory of Business Department. As planning continued, the concrete actions were planned around the topic. The mandator looks forward to write an project funding application to financier based on project plan.</p>		
Keywords/tags (subjects) Design research, rural tourism, development, volunteer work, voluntourism, project		
Miscellaneous		

Sisältö

1	Johdanto	3
2	Kehittämistutkimus suunnittelun välineenä	6
2.1	Toimeksiantaja	6
2.2	Tavoite ja tarkoitus.....	7
2.3	Aiheen rajaus.....	8
2.4	Kehittämistutkimus metodina.....	9
2.5	Kehittämishankkeen vaiheistus, aikataulut, toimijat.....	11
2.6	Aineistonkeruumenetelmät ja tutkijan rooli.....	12
3	Periodi 1: Hankesuunnittelun aloitus	13
4	Teoreettinen viitekehys vapaaehtoismatkailusta	16
4.1	Vapaaehtoismatkailu matkailun kentässä	16
4.2	Mitä on vapaaehtoismatkailu.....	19
4.2.1	Vapaaehtoismatkailijan profiili.....	22
4.3	Vapaaehtoismatkailijan motiivit	24
4.4	Vapaaehtoismatkailun ongelmat	26
4.5	Vapaaehtoismatkailun muodot Suomessa.....	27
5	Periodi 2: Ideointi- ja kuulosteluvaihe	31
5.1	Idean jalostaminen	31
5.2	Matkailutiimin työpaja	32
5.3	Webropol-kysely.....	35
5.3.1	Webropol-kyselyn tulokset.....	37

6	Periodi 3: Valmis hankeidea	39
7	Pohdinta	44
	Lähteet	48
	Liite 1. Yöpymiset Keski-Suomessa 1999-2018.....	53
	Liite 2. Yöpymiset koko maassa 1999-2018.....	54
	Liite 3. Ideapaperi hankesuunnittelun tueksi ja idean esittelyä varten	55
	Liite 4. Hankeideapohja Jorya varten	65
	Liite 5. Otteita Loogisen viitekehäyksen taulukosta	66

Kuviot

	Kuvio 1. Elämyskolmiomalli, Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus, Tarssanen 2009, 11.....	19
--	--	----

Taulukot

	Taulukko 1. Kehittämishankkeen ja opinnäytetyön vaiheet, aikataulu ja toimijat	11
	Taulukko 2. Mitä työtehtäviä vapaaehtoismatkailija voisi tehdä Keski-Suomessa?....	34
	Taulukko 3. Mitkä yhteisöt, yritykset tai organisaatiot voisivat toimia vapaaehtoismatkailijan työnantajana?	34

1 Johdanto

Suomessa matkailualalla on suuri kasvupotentiaali. Matkailu osaltaan myös lisää muiden palveluiden kysyntää. Jokainen suoraan matkailuun maksettu euro tuo noin 56 senttiä tuloa muille toimialoille. (Yhdessä enemmän – kestävä kasvua ja uudistumista Suomen matkailuun, 2019, 11.) Suomen suuntautuva matkailu kasvaa ja kehittää Suomen vientituloja. Aluekehityksen ja kansantalouden näkökulmasta Suomeen suuntautuvaa matkailua on kannattavaa lisätä. (Mts. 14.) Vuonna 2017 matkailu työllisti Suomessa noin 140 000 ihmistä, ja vuonna 2028 matkailun ennustetaan työllistävän jopa 164 000 työntekijää, ja tämä siitakin huolimatta, että suurin osa matkailuyrityksistä on mikroyrityksiä. Teknologisen kehityksen ei uskota merkittävästi vähentävän työvoiman tarvetta. (Mts. 15.)

Matkailun rooli erityisesti maaseudulla on suuri. Matkailun työpaikkoja ei voida siirtää muualle ja matkailutoiminta ylipäättään on paikkasidonnaista. Matkailu tasoittaa aluerakennetta ja lisää palveluita ja infrastruktuuria myös paikallisille asukkaille. (Mts. 15-16.)

Business Finlandin Ruudolf- tilastopalvelun kautta on mahdollista tutkia majoitustilastoja alueittain Suomessa. Vuosina 1999-2018 Keski-Suomen matkailussa on yöpymisvuorokausien perusteella tapahtunut kasvua. Vuonna 1999 yöpymisvuorokausia oli vajaa 936 000, joista ulkomaalaisten yöpymisiä oli noin 133 000. Vuonna 2018 vastaavat luvut olivat 1 087 000 ja 147 000. Kotimaisia yöpymisvuorokausia on ollut Keski-Suomessa vuosittain pääsääntöisesti 800 000 - 900 000. Kotimaisia yöpymisiä oli eniten vuonna 2010, jolloin yöpymisvuorokausia kotimaisilla asiakkailla oli lähes 980 000. Ulkomaisten yöpymisten huippuvuosi oli vuonna 2007, jolloin ulkomaisten asiakkaiden yöpymisvuorokausia oli 195 000. (Yöpymiset Keski-Suomessa 1999 - 2018. 2019. Liite 1.)

Tilaston perusteella Keski-Suomen matkailu on 20 vuoden aikana kasvanut yöpymisvuorokausien perusteella. Nousujohteisuutta on havaittavissa, mutta talouden suhdannemuutosten ja muitten muuttujien takia eri vuosina matkailijamäärät ovat vaihdelleet vuosittain luontaisesti niin, että ei voida tehdä selviä johtopäätöksiä, kuinka voimakkaasti kasvava trendi on.

Koko maan tasolla tilanne on selkeämmin nousujohteinen. Vuonna 1999 matkailijoiden yöpymisvuorokausia oli koko Suomessa 16 049 000 ja vuonna 2018 22 235 000. Selkein nousu näkyy ulkomaisten matkailijoiden yöpymisissä, jotka ovat nousseet vuoden 1999 määrästä (3 843 000) noin 3 miljoonalla vuorokaudella vuoteen 2018 (Yöpymiset koko maassa 1999 – 2018. 2019. Liite 2.), mikä tarkoittaa lähes 80 %:n lisäystä yöpymisvuorokausissa. Keski-Suomessa vastaava ulkomaalaisten yöpymisten lisääntyminen ajanjakson aikana on noin 10 %. Voisi todeta, että Suomen kasvava matkailu näkyy Keski-Suomessa harmillisen vähäisesti, vaikka ulkomaisten matkailijoiden kiinnostus Suomea kohtaan on selkeästi lisääntynyt.

Matkailualan kehittäminen saa julkista tukea muun muassa Euroopan aluekehitys rahastosta (EAKR), Euroopan sosiaalirahastosta (ESR) ja Maaseuturahastosta. Lisäksi matkailua tukevat Business Finlandin ohjelmat ja ministeriöiden suorat avustukset. Muita rahoittajia voivat esimerkiksi olla ELY-keskus, maakuntien liitot ja erilaiset yrityksiä rahoittavat tahot, kuten Finnvera. (Julkista tukea matkailun kehittämiseen n.d.). Monet projektit ja hankkeet saavat rahoituksensa näiden kanavien kautta. Rahoituksen saajana voivat olla erilaiset organisaatiot, yhdistykset ja yritykset.

Hankkeet ovat isossa roolissa, kun puhutaan matkailun kehittämistyöstä. Matkailun kehittämistyön kautta voidaan kehittää olemassa olevia matkailuyrityksiä, luoda uutta yrittäjyyttä, kehittää yhteistyötä, uusia matkailuinnovaatioita ja tuotteita. Hankkeet mahdollistavat monia sellaisia toimenpiteitä, joihin ei muuten välttämättä olisi resursseja.

Virallisiin hankehakemuksiin tarvitaan paljon suunnittelutyötä. Haettaessa hanketta on suunniteltava toimenpiteet hankkeen tavoitteiden saavuttamiseksi, mille kohdeyhmälle hanketta lähdetään suunnittelemaan, ketkä siitä hyötyvät ja ketkä olisivat mahdollisia yhteistyökumppaneita tai osatoteuttajia. Nämä seikat vaikuttavat siihen mistä rahoitusta hankkeelle voidaan hakea. Hakemuksessa mainittuja toimenpiteitä ja tavoitteita ei yleensä voida rahoituksen saamisen jälkeen vaihtaa ilman erillistä muutoshakua.

Jotta hankkeen toimenpiteet ja tavoitteet vastaisivat tarpeeseen, hanke tarvitsee paljon taustatutkimusta ja asiantuntijoiden näkemyksiä siitä, mihin kannattaa ryhtyä, ja mihin tarpeeseen vastataan. Rahoittaja saattaa silti nähdä hankeidean tarpeen ja

strategisen sopivuuden toimikentälle riittämättömäksi, ja voi hylätä hyvinkin suunnitellun hankkeen. Aluekehitystyö perustuu yhdessä suunniteltuihin strategioihin ja kehittämisen painopisteisiin, joihin myös kehityshankkeiden tulisi pohjautua.

Euroopan Unionin Rakennerahastot.fi- sivusto kuvaa hyvää hanketta näin:

” Hyvä hanke tukee alueensa ja kohderyhmänsä hyvinvointia. Se voi tuottaa uusia innovaatioita, yrityksiä ja työpaikkoja. Se lisää osaamista ja työllistymisvalmiuksia. Hanke voi keskittyä syrjäytymisen ehkäisemiseen ja työkyvyn parantamiseen. Hankkeessa pyritään löytämään uusia ratkaisuja ja toimintatapoja, kansainvälistymään sekä levittämään hyviä malleja. Hyvä hanke rakentuu yhteistyölle ja kumppanuudelle. Hankkeilta edellytetään tasa-arvon, yhdenvertaisuuden, kestävän kehityksen tai vähähiilisyyden edistämistä.” (Millainen hanke voi saada rahoitusta, n.d.)

Tässä opinnäytetyössä tavoitteena on kehittää sisältöä hankehakemusta varten matkailupalvelujen kehittämiseksi Keski-Suomessa. Kyseessä on toiminnallinen opinnäytetyö kehittämistutkimuksen näkökulmasta, jossa opiskelija suunnittelee sisältöä kehittämishankkeelle. Tässä raportissa esitettävä tietoperusta on siten myös tiedollinen taustatyö suunniteltavalle hankkeelle. Hankesuunnittelun edistämiseksi tässä opinnäytetyössä on käytetty tiedonkeruumenetelminä ideariihä, työpajaa ja sähköistä kyselyä. Itse hanketta ei toteutettu tämän opinnäytetyön aikana. Opinnäytetyöprosessin aikana saatiin aikaiseksi hankeidea, jonka ympärille tehtiin suunnitelma hankkeen toteuttamisesta rahoittajalle lähtevää hankehakemusta varten.

Tässä opinnäytetyössä prosessia kuvataan pääosin aikajärjestyksessä, jolloin prosessin kuvaus on looginen ja kuvaa hankesuunnittelua ja tehtyjä valintoja mahdollisimman realistisesti. Opinnäytetyön rakenne on muokattu toiminnalliselle opinnäytetyölle sopivaksi, ja on siten erilainen perinteiseen opinnäytetyön rakenteeseen verraten. Raportti sisältää kolme periodia, joissa kuvataan suunnitteluprosessin toiminnallisia vaiheita päiväkirjamaiseen tapaan.

Ensimmäinen luku on johdanto aiheeseen, jonka jälkeen toisessa luvussa perehdytään opinnäytetyön tavoitteeseen, tarkoitukseen ja aiheen rajaukseen. Kolmas luku kuvaa hankesuunnittelun aloitusvaihetta (Periodi 1: Hankesuunnittelun aloitus), jossa etsitään ideoita uudeksi hankkeeksi. Neljännessä luvussa perehdytään valitun han-

keidean teoreettiseen viitekehitykseen, eli selvitetään mistä aiheesta on kyse. Viidennessä luvussa (Periodi 2: Ideointi- ja kuulosteluvaihe) tutkitaan aiheen sopivuutta hankkeeksi eri metodein, ja selvitetään asiantuntijoiden näkemyksiä aiheeseen liittyen. Kuudennessa luvussa (Periodi 3: Valmis hankeidea) esitellään kuinka päästiin prosessin loppuun, mitä tuotoksia saatiin ja esitellään hankeidea. Viimeisenä, eli seitsemäntenä lukuna on tekijän oma pohdinta opinnäytetyön onnistumisesta. Pohdinta sisältää kehittämistutkimuksen analysointia, pohdintaa prosessin haasteista, onnistumisista ja omasta oppimisesta. Liitteissä on mukana opinnäytetyön lisäksi tuotoksena aikaan saatuja materiaaleja, jotka pohjustavat hankehakemusta.

2 Kehittämistutkimus suunnittelun välineenä

2.1 Toimeksiantaja

Työn toimeksiantajana toimii Jyväskylän ammattikorkeakoulun (JAMK) Liiketoimintayksikkö ja sen koordinoima Tutkimus- ja kehitys ja innovaatiotoiminta (TKI). Toimeksiantajan edustaja on yliopettaja Minna Tunkkari-Eskelinen, joka havaitsi tarpeen uudelle hankkeelle maakunnan matkailun kehittämiseksi. Jyväskylän ammattikorkeakoulu on koulutukseen keskittynyt laitos, mutta sen rooli on suuri myös aluekehittämisessä ja elinkeinoelämän kehittäjänä.

JAMK toteuttaa sekä koulutusta että tutkimus-, kehitys ja innovaatiotoimintaa samankaltaisin tavoittein. Molempien toimintojen tavoitteena on lisätä yritysten kansainvälisyyttä, kilpailukykyä ja alueen monikulttuurisuutta. JAMK:n TKI-toiminnan tavoitteena on tuoda työ- ja elinkeinoelämään osaamista, innovaatioita ja tietoa. JAMK haluaa tukea yrittäjyyttä, erityisesti pieniä ja keskisuuria yrityksiä, ja niiden tarpeisiin halutaan vastata TKI-toiminnan avulla. (Tutkimus- kehitys ja innovaatiotoiminta n.d.)

TKI-toimintaa suoritetaan eri yksiköissä omina tiimeinään. JAMK Liiketoimintayksikössä painopiste on erityisesti eri liiketoiminnan osa-alueiden asiantuntijapalveluissa, joita tarjotaan alueen yrityksille ja organisaatioille. TKI-toiminnan tavoitteena on kehittää yritysten kansainvälisyyttä, palveluja ja liiketoimintaosaamista. Erityiset kärki-osaamisalueet Liiketoimintayksikössä ovat matkailu- ja elämyspalvelut sekä vastuulli-

nen liiketoiminta. TKI-toiminta sisältää tyypillisesti soveltavaa tutkimusta, kehittämishankkeita, maksullista palvelutoimintaa, tuotekehitystä sekä opiskelijaprojekteja. Myös täydennyskoulutukset ja yrityskoulutukset ovat tyypillistä toimintaa. (Yksiköiden TKI-toiminta n.d.)

Jyväskylän ammattikorkeakoulu on iso julkinen toimija. Monet sen koordinoimat kehittämishankkeet saavat rahoitusta esimerkiksi EU:lta. Rahoittaja valvoo hankkeiden suunniteltujen toimenpiteiden toteutumista. Hankkeiden rahoituksessa isossa roolissa välillisesti ovat veronmaksajat, ja siksi on tärkeää määritellä, miten julkisia verovaroja hankkeissa käytetään.

2.2 Tavoite ja tarkoitus

Opinnäytetyön tavoitteena on luoda taustatietoa ja sisältöä hankkeelle, joka toteutuessaan kehittää Keski-Suomen matkailuelinkeinoa, maaseudun elinvoimaa ja yrittäjyyttä uuden matkailuhankkeen kautta. Kyseessä on siis kehittämis- ja suunnittelu-projekti.

Opiskelijan päätavoite on suunnitella hankkeelle sisältöä, tehdä taustatutkimusta valitusta sisällöstä ja etsiä perusteluita siihen, miksi juuri tämän sisältöinen hanke tulisi toteuttaa. Jos opinnäytetyön aikataulu antaa periksi, opiskelija osallistuu myös muuhun suunnitteluun, kuten budjetin ja tarkemman toimenpidesuunnitelman tekoon, sekä hankehakemuksen kirjoittamiseen. Hankemaailmassa on kuitenkin paljon epävarmuuksia ja siksi ei ole selvää, kuinka pitkälle hanketta pystytään suunnitella keuhkoon 2020 mennessä.

Opinnäytetyön yhtenä tarkoituksena on tarjota tekijälleen mahdollisuus kehittyä projektityössä, projektin johtamisessa ja kehittää konkreettinen tuotos, hankesuunnitelma, joka toteutuessaan hankkeena palvelisi Keski-Suomen elinkeinoelämää, paikallisia ihmisiä ja aluekehitystä. Suunniteltu sisältö hankkeessa tulisi olla uutuusarvoltaan merkittävä ja maakuntaa kehittävä.

Lopullisena tavoitteena on aikaan saada suunnitelma ja sen pohjalta hankehakemus, joka saa rahoituksen ja toteutuu, ja joka sisältää sellaisia toimenpiteitä, joita hankkeen kohderyhmät arvostavat ja kokevat hyödyllisiksi. On mahdollista, että rahoittajan mielestä tämän tyyppisen hankkeen toteutus ei ole tällä hetkellä tarpeellista,

ajankohtaista tai muutoin relevanttia. Hankesuunnittelu voi keskeytyä myös suunnitteluvaiheessa, jos todetaan että idea ei ole riittävän hyvä. On todennäköistä, että hankkeen toteutumiseen ei saada päätöstä sinä aikana, kun tätä opinnäytetyötä tehdään, ja siksi tavoitteena on vain sisällön suunnittelu, jonka toteutus jää nähtäväksi.

Toimeksiantajalle, eli Jyväskylän ammattikorkeakoulun Liiketoimintayksikön TKI-toiminnalle, hanke toisi toteutuessaan työtä, tunnettavuutta ja uusia kehitysideoita. Toimeksiantaja on kehittämis- ja koulutusorganisaatio, jonka ensisijainen tavoite on tuottaa laajasti hyötyjä alueelle, erityisesti liiketaloudellisen kehittämisen näkökulmasta.

Syvempi tarkoitus kehittämissuunnitelmassa on maaseudun ja matkailuelinkeinon elävöittäminen uusien innovaatioiden kautta. Hankkeen tulisi tuoda alueelle pitkäaikaista hyötyä, verkostoja, yhteistyötä ja tuoda uutta tietoa, joka mahdollistaa kehityksen. Hankkeen tulisi parantaa liiketoiminnan mahdollisuuksia, osaamista ja sosiaalista pääomaa.

2.3 Aiheen rajaus

Tämä opinnäytetyö keskittyy kuvaamaan hankkeen sisällön suunnittelua ja prosessin etenemistä. Tämä opinnäytetyö ei syvenny hankesuunnittelun prosessin yleiseen kuvaamiseen, vaan kertoo suunnitteluprosessin etenemisestä yksittäisen hankkeen kohdalla, keskittyen lähinnä sisällön suunnitteluun ja päätösten taustalla vaikuttavaan teoriaan ja asiantuntijanäkemyksiin. Opiskelija tutustuu hankesuunnitteluprosessiin, havainnoi sitä, ja kehittää omaa osaamistaan kehittämishankkeiden parissa.

Hankkeen aiheen sisältö rajautuu osittain sen mukaan, mistä rahoitusta on tarkoitus hakea. Esimerkiksi EU:n maaseuturahasto rahoittaa vain hankkeita, joiden päätoimi-alue on maaseutumaisilla alueilla. Toimenpiteet hankkeessa vaikuttavat rahoituskanavaan. Eri rahoituskausina hankkeiden sisällöille on erilaisia strategisia linjauksia, joiden ympärille toimenpiteet keskittyvät.

Suunnitteluprosessin alussa hankkeen sisällön rajaaminen ei ole yksinkertaista, koska maaseudun ja matkailun kehittäminen käsitteenä voi kattaa hyvinkin erilaisia sisältöjä. Sisältöön vaikuttavat asiantuntijoiden ja sidosryhmien näkemykset siitä, mitkä toimenpiteet alueella olisivat hyödyllisiä ja kiinnostavia.

2.4 Kehittämistutkimus metodina

Tämä opinnäytetyö on kehittämistutkimus, joka perustuu käsitteisiin ja tietoperustaan. Jotta voidaan suunnitella hanketta, on tunnettava aihe teoriatasolla, jotta kaikki osapuolet tietävät mistä puhutaan ja tietoa voidaan soveltaa. Tutkimus antaa perusteluja hankkeen toteuttamiselle.

Kehittämistoiminnan tuloksena syntyy konkreettinen uusi tuote tai muu luomus, joka sisältää uutta tietoa ja tuottaa toimivan ratkaisun johonkin ongelmaan. Kehitetyn tuotoksen tulee olla ainutkertainen, toimijoilleen suunniteltu ja kyseiseen tilanteeseen sopiva ratkaisu. Kehittämistutkimus koostuu kehittämistyöstä ja tutkimusosasta. Kehittämistoimintaan perustuva opinnäytetyö tarvitsee myös kirjallisen raporttiosan, jossa on kuvattu kehittämisprosessi ja perustelut sen etenemiselle. Raportin avulla opiskelija osoittaa ymmärtävänsä kehittämistoimintaa ja omaa ammatitilaansa, sekä osoittaa oman oppineisuutensa ja innovatiivisuutensa. Kehittämistutkimus voi koostua useista eri tutkimusmenetelmistä kehittämiskohteesta ja tilanteesta riippuen. Tutkimus voi olla merkittävä osa kehittämistoimintaa, ja tutkimustulokset voivat ohjata kehittämisen lopputulosta merkittävästi. (Salonen 2013, Kananen 2012, 19.)

Kehittämistoiminta koostuu tavoitteen määrittelystä, suunnitteluosasta, toteutuksesta ja projektin päättämisestä ja arvioinnista. Nämä vaiheet voivat myös vuorotella, sillä toiminnan edetessä suunnitelmaa voidaan muuttaa ja muokata sen mukaan, kuinka toteutus etenee ja millaista palautetta siitä saadaan. (Kananen 2012, 15-16.)

Kehittämistutkimus on muutokseen tähtäävä menetelmä, joka ei oikeastaan ole itsenäinen tutkimusmetodi, vaan sen pohja on joko kvalitatiivinen, kvantitatiivinen tai näitä molempia yhdistelevä. Muutoksen kohteena tutkimuksessa voi olla esimerkiksi tuote, menetelmä tai organisaatio, mutta kaikki muutokseen tähtäävä tutkimus ei ole kehittämistutkimusta. (Kananen 2017,18.)

Tässä opinnäytetyössä kehittämistutkimuksen metodit ovat kvalitatiivisia. Kvalitatiivinen tutkimusote on valittu, sillä on todennäköisempää, että tarvittavaa informaatiota saadaan tietyiltä asiantuntijoilta, ja tiedon laatu on todennäköisesti tärkeämpää kuin sen paljous, vaikka valittu hankeaihe vaikuttaakin asiaan. Hankesuunnittelun

taustalla on useita kysymyksiä sisältävä tutkimustehtävä, jonka avulla pyritään ratkaisemaan kehittämistehtävä. Jotta hankesuunnitteluprosessi olisi onnistunut, tulisi löytää ratkaisu ainakin tutkimuskysymykseen.

Tutkimuskysymys: Millainen hanke hyödyttää Keski-Suomen matkailukenttää, maaseudun elinvoimaa ja yrittäjyyttä?

Tässä tapauksessa tutkimuskysymys on laaja, koska hankeidean löytäminen on prosessissa isossa roolissa, ja siten ei voida suoraan tietää, minkä aiheen ympäriltä tutkimusta tehdään. Suunnittelussa apukysymyksinä voisi käyttää seuraavia, hankemaailmassa tyypillisiä kysymyksiä:

Ketkä ovat hankkeen kohderyhmiä ja miten he hyötyvät hankkeesta? Millaiset toimenpiteet auttavat kohderyhmien toimintaa parhaiten? Millainen hanke toisi alueelle uutuusarvoltaan kiinnostavaa toimintaa, innovatiivisuutta ja kilpailukykyä?

Hankesuunnittelu on yhteistyöprojekti, jossa on osattava kuunnella eri asiantuntijoiden mielipiteitä ja näkemyksiä. Vaikka yksittäiset ideat voivat tulla yksittäisiltä henkilöiltä, on ideoiden kehityksessä otettava huomioon myös muiden näkemykset.

Kehittämistutkimuksessa haastavaa on varmistaa tutkimustulosten pysyvyys ja toistettavuus, sillä kehittämistutkimus pyrkii aina muutokseen. Validiteetin ja reliabiliteetin varmistaminen kehittämistutkimuksessa on haasteellista. (Kananen, 2012,184.)

Tutkimustyön osalta luotettavuusarviointi on yksinkertaista, mutta kehittämistyön osalta se on jokseenkin mutkikasta (Kananen 2012, 162.) Hankesuunnittelussa hankalaa on, että ideoita ei voida käytännön tasolla testata kunnolla ennen hankkeen toteutumista. Toimenpiteiden hyvyttä ja huonoutta voidaan testata vain ajatusten tasolla. Hankesuunnittelu on aina sidoksissa aikaan ja toimintaympäristöön, joka on muuttuva, ja siksi sama hanke eri aikakausina voi toimia aivan eri tavalla ja saada erilaisen vastaanoton tai rahoituksen. Hankkeiden vaikuttavuuden arvioinnissa käytetään erilaisia mittareita, mutta hankesuunnitelman arviointi ja mittarointi etukäteen on aina arvailuja, vaikka teorian ja asiantuntijälähteiden kautta voidaankin suorittaa karkeaa tarvearviointia ja perusteluja hankkeen syntymiseksi.

2.5 Kehittämishankkeen vaiheistus, aikataulut, toimijat

Taulukko 1. Kehittämishankkeen ja opinnäytetyön vaiheet, aikataulu ja toimijat

Työvaihe	Toimenpiteet	Aikataulu	Toimijat
Hankkeen aiheen valinta tarpeeseen perustuen	Ideariihet toimeksiantajan kanssa, taustatutkimusta olemassa olevista ja menneistä hankkeista	Syys-joulukuu 2019	Opiskelija ja toimeksiantaja
Aiheen hyväksyntä jatkosuunnitelmaa varten	Aiheidean esittely TKI-yksikön Joryssa	Tammikuu 2020	Toimeksiantaja, TKI:n oma hanke-suunnittelija, joh-toporras
Taustatutkimus aiheesta, työpajojen tai muun jatkotutkimuksen ja kehityksen suunnittelu	Aiheesta kirjoitetun tiedon löytäminen ja jäsentäminen, datan keruu metodien suunnittelu	Tammikuu 2020	Opiskelija
Työpajat tai muu datan keruu		Tammi-helmikuu 2020	Opiskelija, toimeksiantaja
Saadun datan koaminen ja soveltaminen hankeideointia varten	Toimenpiteiden suunnittelu, yhteistyökumppanien kartoitus	Helmi-Toukokuu 2020	Opiskelija, toimeksiantaja, mahdolliset uudet yhteistyökumppanit
Hankesuunnitelman tekeminen	Budjetointi, tarkat toimenpidesuunnitelmat	Toukokuu 2020	(Opiskelija), hankesuunnittelijat, toimeksiantaja, yhteistyökumppanit

Hankesuunnitelma valmis hakemusta varten, opinnäytetyö valmis.		Kesäkuu 2020	Opiskelija
Hankehakemus valmis	Hakemuksen täyttö ja lähettäminen rahoittajalle	Kesä-Syky 2020	Toimeksiantaja, hankesuunnittelijat, yhteistyökumppanit

2.6 Aineistonkeruumenetelmät ja tutkijan rooli

Tässä opinnäytetyössä suoritettiin kirjallisuuskatsaus, jonka avulla ilmiötä tarkastellaan teoreettisesti (Luku 4.) Jotta voi suunnitella hankkeelle toimenpiteitä, on oltava selvillä mistä ilmiössä on kyse, jotta sitä voidaan soveltaa. Teoreettinen tietoperusta luo pohjan tutkimukselle. Aineistonkeruumenetelmiä ovat ideariihet ja työpajat, sekä sähköinen kysely. Aineistonkeruun avulla pyritään selvittämään hankeidean mahdollisuuksia, haasteita ja toteutuskeinoja.

Opinnäytetyön aikana suoritettiin yksi työpaja, jonka opiskelija ohjasi ja ohjeisti. Työpajan tyyli oli olla Learning Cafe-tyylinen keskustelu- ja ideointitilaisuus, jossa osallistujat kirjoittavat ideoitaan paperille kahdessa ryhmässä. Ryhmien välisiä papereita vaihdettiin puolivälissä, jolloin paperissa jo lukevat ideat herättivät uusia ideoita uudessa ryhmässä. Opiskelija ja toimeksiantajan edustaja itse osallistuivat työpajaan ja siten saivat kuulla myös paljon kommentteja, jotka eivät tulleet kirjoitetuksi papereihin. Työpajassa oli myös mahdollista havainnoida ihmisten asenteita ja ajatuksia aiheetta kohtaan.

Osana tutkimusta toteutettiin sähköinen kysely Webropol-ohjelmaa käyttäen. Kyselyn tarkoitus oli tukea työpajan tuloksia ja tuottaa uusia ideoita ja näkemyksiä aiheeseen liittyen. Sähköinen kysely koostui avoimista kysymyksistä, joihin vastaajat saivat ideoida vapaasti. Kysely, kuten työpajakin, oli vahvasti laadullinen ja edellytti vastaajalta ideointikykyä. Kyselyn aihe kuvailtiin kyselyyn vastaajalle teoriatasolla kyselyn aluksi.

Tutkijan rooli tässä opinnäytetyössä on subjektiivinen. Tutkija on tiiviisti mukana prosessissa ja näkee näin ollen asiat omasta perspektiivistään, vaikka tavoitteena onkin olla puolueeton ja hakea ratkaisuja, jotka hyödyttävät parhaiten kaikkia osapuolia. Myös muiden suunnittelussa mukana olevien näkemykset vaikuttavat paljon lopputuotokseen.

Hankesuunnitteluprosessin kuvauksessa opiskelija hyödyntää omia päiväkirjamerkintöjään ja havaintojaan prosessin kulusta. Tutkimuspäiväkirjan käyttö auttaa tekijää hahmottamaan ja muistamaan asioiden kulkua, mieleen nousseita oivalluksia, haasteita ja tuntemuksia sekä kaikkea mitä prosessissa tapahtuu (Tutkimuspäiväkirja n.d.) Tässä tapauksessa tutkimuspäiväkirjaa käytetään vapaamuotoisesti paperiseen vihkoon, josta tekijä poimii tärkeimpiä huomioita. Ideariihet opiskelijan ja toimeksiantajan välillä ovat luonteeltaan vapaamuotoisia ja keskusteluun pohjautuvia. Tärkeimmät asiat opiskelija tallentaa päiväkirjaansa.

Opiskelija tuotti lopputuotteena materiaaleja, joissa tiivistyy hankeidea ja sen pohjalta tehty hankesuunnitelma. Materiaalien teossa oli mukana toimeksiantajan edustaja Tunkkari-Eskelinen ja hankesuunnittelijoita. Vaikka opinnäytetyön tekijän kädenjälki on vahvana tuotetuissa materiaaleissa, on huomioitava, että niiden tekemiseen osallistui myös muita suunnittelussa mukana olleita, ja niitä on siten pidettävä yhteistyössä syntyneinä materiaaleina.

3 Periodi 1: Hankesuunnittelun aloitus

Hankkeen suunnittelu alkoi tarpeen hahmottamisesta syksyllä 2019. Minna Tunkkari-Eskelinen oli havainnut, että tarve uudelle matkailun kehittämishankkeelle on olemassa.

Kysymys kuului, mitä Keski-Suomi tarvitsee ja minkä tyylinen hanke voisi edistää matkailuelinkeinoa, työllisyyttä ja innovatiivisuutta? Alkuvaiheessa hankesuunnittelu eteni hitaasti. Hankkeelle oli tarve, mutta fokusta tekemiseen ei löytynyt. Erilaisia ideoita löytyi paljon, mutta osa niistä oli jo käytetty. Opiskelija Pitkänen etsi netistä tietoa menneistä ja meneillään olevista hankkeista ja yritti löytää aihepiiriä, joka olisi ajankohtainen ja hankkeen arvoinen. Ei ole järkeä hankkeistaa sellaisia asioita, joita jo toteutetaan tai joita käsitellään muissa hankkeissa. Hankekentässä tapahtui paljon

muutoksia; vireillä oli useampi hanke tai muu projekti, joissa kulki mukana maaseutu ja matkailun kehittäminen, live like a local-konseptin edistäminen ja kylämatkailun kehittäminen. Muihin hankkeisiin tutustuminen herätti paljon ajatuksia ja tutustutti opiskelijaa myös muihin hanketoimijoihin.

Alkuperäinen toimeksiantajan idea oli kehittää Päijänteen matkailualueetta live like a local-konseptia hyödyntämällä ja tukemalla kevytyrittäjyyttä ja muita uusia yrittäjyyden muotoja. Opiskelijan työ alkoi tutustumalla Live like a local-konseptiin ja Doerziin, joka on sähköinen alusta, jonka kautta kyseisiä Live like a local- palveluita markkinoidaan ja myydään. Pitkänen osallistui Visit Jyväskylän järjestämään Doerz-infoon, kävi kuuntelemassa Doerz-seminaaria matkailutoimijoiden tapaamisessa ja haastatteli kevytyrittäjää, joka oli aloittamassa Live like a local toimintaa vastaavaa yrittäjyyttä. Live like a local konseptiin liittyy paljon mahdollisuuksia tavalliselle ihmiselle työllistää itseään tarjoamalla mahdollisuuden saada rahaa tekemällä normaaleja suomalaisia asioita, jotka ulkomaalaiselle matkailijalle näyttävät eksoottisena.

Kävi kuitenkin ilmi, että Visit Jyväskylän osuus Doerz-konseptin yhteistyökumppanina oli isompi kuin aluksi oli tiedossa, joten konseptin edistäminen ei hanketasolla enää tuntunut tarpeelliselta. Alkuperäinen aihe haudattiin toistaiseksi ja päätettiin keskittyä kehittämään uutta aihetta, joka voisi elävöittää maaseutua ja matkailuelinkeinoa muilla tavoilla. Myös Päijänne rajattuna alueena hylättiin toistaiseksi ja keskityttiin enemmän Keski-Suomen maakunnan tasolle. Hankeidean kaatuminen oli sääli, koska tietoa oli jo ehditty kerätä, ja osa siitä valui ikään kuin hukkaan. Saatua dataa ei ole kirjattu tähän opinnäytetyöhön, koska se ei palvele lopullista päämäärää.

Seuraavaksi Pitkänen ja Tunkkari-Eskelinen pitivät ideariihen uudeksi hankeideaksi. Ideariihessä keskusteltiin useista eri ideoista, joita kumpikin oli etukäteen miettinyt. Esille nousi esimerkiksi idea kiinalaisten leirikouluoppilaiden vanhempien ohjelmalveluista, kun kiinalaisten leirikoulut Suomeen yleistyvät. Paremmaksi ideaksi kuitenkin valikoitui Vapaaehtoismatkailun edistäminen Keski-Suomessa. Idea nousi siitä, että Pitkänen oli itse vapaaehtoismatkaillut ulkomailla ja saavuttanut sitä kautta työkokemusta ja ainutlaatuisia kulttuurikokemuksia. Vapaaehtoismatkailu vastasi myös osittain vastuullisen matkailun tavoitteisiin, sillä se ei edistä massaturismia ja sitä kautta liikaturismia.

Vapaaehtoismatkailun edistämisen taustalla oli ajatus siitä, että maaseudun yritykset, yksityiset ja yhteisöt voisivat hyötyä ulkomaalaisista matkailijoista, jotka ruokaa ja majoitusta vastaan tulevat tekemään yhteiseksi hyväksi työtä, jota työn antaja ei esimerkiksi itse ehdi tai halua tehdä. Vapaaehtoismatkailija voisi omalla työpanoksellaan tukea esimerkiksi yhteisöä tai yrittäjää, jolla ei ole varaa palkata ulkopuolista työntekijää. Samalla sekä työnantaja että matkailija hyötyisivät kartuttamalla omaa osaamistaan, kulttuurien tuntemustaan ja kielitaitoaan.

Eettisiä ja käytännöllisiä ongelmia aiheeseen liittyen oli paljon, joten pohdittiin voisiko niitä ratkaista hankkeen keinoin. Hanke voisi esimerkiksi kartoittaa kanavia, joiden kautta työnantaja ja matkailija voisivat kohdata. Hanke voisi benchmarkata olemassa olevia toimintamalleja ja pyrkiä tekemään vapaaehtoismatkailusta osa Visit Finlandin vastuullisen matkailudestinaation toimintamalleja. Vastuullisajattelua halettiin pitää mukana hankkeen toiminna alusta asti.

Hankeidea alettiin muovata ideapaperin muotoon tapaamisten ja sähköpostikeskustelujen pohjalta. Hankkeen työnimeksi tuli jo alkuvaiheessa *Keski-Suomesta Suomen Vapaaehtoismatkailun kärkialue* eli Value-hanke. Hankesuunnittelija Elina Tolonen piti alustavaa aiheidea toteutuskelpoisena. Tunkkari-Eskelinen esitteli hankeidean Jyväskylän ammattikorkeakoulun TKI-yksikön johtoportaalle joulukuussa 2019. Tässä vaiheessa kävi ilmi, että Maaseuturahaston budjetti on käytetty, mutta sosiaalirahastosta rahaa voisi vielä saada. Hankkeen toteutus tuli sikäli hankalaan aikaan, että rahoituskausi EU:ssa oli vaihtumassa. Sosiaalirahaston vaatimukset hankkeen toimenpiteille ovat kuitenkin erilaiset kuin Maaseuturahastossa. Päätettiin, että hanketta aletaan valmistella seuraavalle hakemuskaudelle, sillä maaliskuun 2020 hakuaiakataulu olisi ollut liian tiukka.

Aihe vapaaehtoismatkailun ympärille päätettiin lukita, koska sen uutuusarvo oli merkittävä ja mahdollisuuksia nähtiin paljon. Todettiin, että on mahdotonta arvioida aiheen hyvyttä tai huonoutta, koska kyseessä on uusi matkailun muoto, jota Keski-Suomessa esiintyy vain vähän. Vapaaehtoismatkailun potentiaalia ja haasteita oli myös mahdoton hahmottaa ilman syvempää aiheeseen tutustumista.

Päätettiin tehdä kattavaa tutkimusta siitä, mitä vapaaehtoismatkailu on, miten ja missä sitä ilmenee, ketä ovat vapaaehtoismatkailijat ja mitkä ovat heidän motiivinsa

vapaaehtoismatkailuun. Päätettiin, että kun aihealueen hallinta on itsellä hallinnassa, pidetään työpaja, jossa myös muut ihmiset voivat kertoa ajatuksiaan ja näkemyksiään, miten vapaaehtoismatkailua voisi Keski-Suomessa kehittää. Hankeidean koontia ideapaperiin jatkettiin.

4 Teorettinen viitekehys vapaaehtoismatkailusta

Opiskelija alkoi etsiä tietoa vapaaehtoismatkailusta aluksi netin kautta ja sitten kirjaston kirjoista. Hakusanoina olivat vapaaehtoismatkailu, voluntourism, voluntary, tourism, vapaaehtoistyö ja matkailu eri muodoissaan. Myöhemmin oli käytössä myös muita hakusanoja näihin termeihin liitettynä. Tietoa löytyi melko hyvin varsinkin englanninkielisistä lähteistä. Aluksi oli vaikeuksia löytää lähteitä, jotka olisivat olleet alle viisi vuotta vanhoja, mutta niitäkin lopulta löytyi. Opiskelija tutustui muihin vapaaehtoismatkailusta tehtyihin opinnäytetöihin, ja sitä sivuaviin opinnäytetöihin, joiden kautta löytyi myös joitain hyviä lähteitä. JAMK:n kirjaston Nelli-portaalin avulla löytyi hyviä kirjoja, joissa aihe esiintyi. Toimeksiantaja linkitti opiskelijalle muutamia hyviä lähteitä.

Aluksi tavoitteena oli selvittää, mitä vapaaehtoismatkailu ylipäättään on, miten se määritellään ja miten se ilmenee. Tarkoituksena oli selvittää alan toimijoita, vapaaehtoismatkailun mahdollisuuksia ja haasteita ja yleisiä toimintaperiaatteita. Lisäksi halettiin selvittää, millainen on vapaaehtoismatkailija ja mitkä ovat hänen motiivinsa.

4.1 Vapaaehtoismatkailu matkailun kentässä

Hankeidea vapaaehtoismatkailusta sai alkunsa, kun etsittiin matkailun muotoa, josta olisi eniten hyötyä paikallisyhteisölle, mutta joka ei kuitenkaan loisi riskiä liikaturismista tulevaisuudessa. Vapaaehtoismatkailussa nähtiin potentiaalia vastuullisen matkailun edistäjänä, ja uutena matkailun muotona, joka hyödyttäisi matkailukentän lisäksi myös muita toimijoita ja paikallisyhteisöä.

Massaturismi tarkoittaa globaalia matkailutoimintaa, joka työllistää palvelualaa, lisää alueen tuloja ja yleistä taloutta. Vaihtoehtoinen matkailu taas painottaa enemmän kohteen luontoarvoja, yhteisöä ja kulttuuria, ja sen tavoitteena on luoda positiivista yhteyttä matkailijan ja yhteisön välille, niin että molemmat hyötyisivät siitä. (Fennel

& Dowling 2006, 2, viitattu lähteeseen Wearing & Neil 1999.) Massaturismia on kritisoitu paljon siitä, että sitä toteuttavat usein kansainväliset yritykset, jotka eivät hyödynnä paikallisia resursseja, jolloin raha ei jää paikallisten yhteisöjen käyttöön. Massaturismi perustuu hyvään näkyvyyteen ja suureen matkailijamäärään, jossa keskiössä on matkailija, eivät paikalliset ihmiset. (Fennel 2003, 4.)

Vaihtoehtoinen matkailu on syntynyt teollistuneiden maiden ihmisten etsiessä uusia ja jännittäviä vaihtoehtoja massaturismikohteille, ja samalla on vaikuttanut myös heidän halunsa muuttaa omaa sosiaalista asemaansa (Wearing 2001, 6, viitaten lähteisiin Hall 1995, Weaver & Opperman 2000). Vaihtoehtoisen matkailun muotoja katsotaan olevan muun muassa reppumatkailu, seikkailumatkailu, ekomatkailu ja vapaaehtoismatkailu (Wearing 2001, 6-7). Vaihtoehtoinen matkailu haluaa olla sosiaalisesti ja ekologisesti parempi vaihtoehto massaturismille; sen tavoitteena on parempi ympäristö paikallisille ihmisille ja heidän tarpeilleen sekä tulojen jääminen paikallisille ja omaan maahan. Keskiössä on alueen oma luonto ja kulttuuri. Vaihtoehtoisessa matkailussa matkailijamäärät ovat pienempiä, ja sen tavoitteena on säilyttää alueen sosiaalinen, ekologinen ja taloudellinen kestävyys. (Fennel 2003, 5-6, viitaten lähteeseen Weaver 1993.)

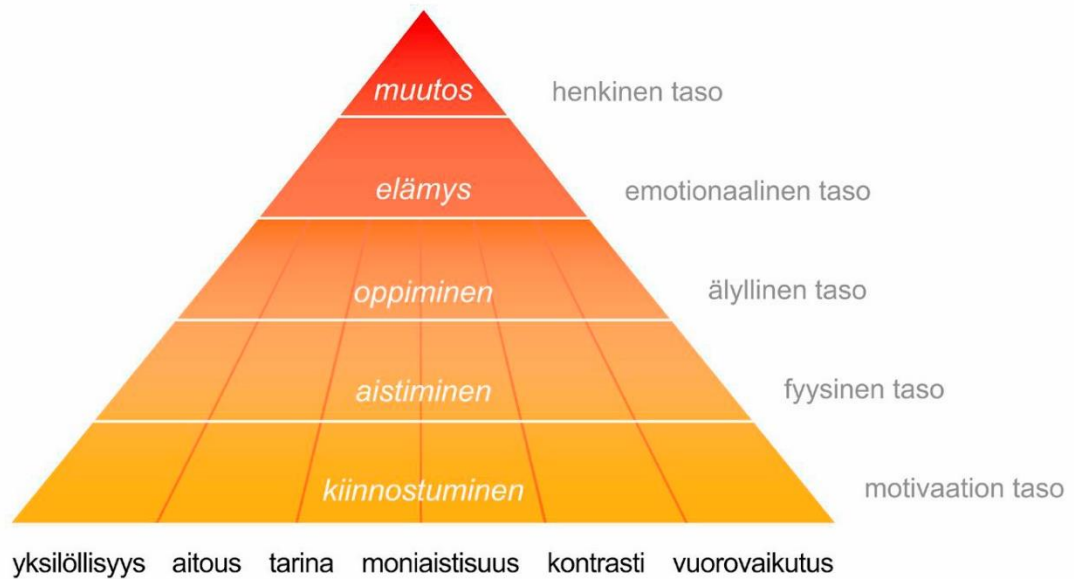
Siinä missä massaturismi keskittyy yleensä kehittyneisiin kaupunkeihin ja keskuksiin, vapaaehtoisturismi sijoittuu usein alueille, joilla elää marginaalisia yhteisöjä tai on uhanalaista luontoa. Vapaaehtoismatkailu lasketaan osaksi vaihtoehtoista matkailua, jonka tavoitteena lisätä ihmisten välistä ymmärrystä ja kunnioitusta. (Benson & Wearing 2012, 245, viitattu lähteeseen Wearing 2001.)

Uusi matkailun trendi on *transformational travel*, jonka voisi suomentaa tarkoittavan muutosmatkailua. Transformational travel tarkoittaa matkailun muotoa, jossa matkailijan matkan tarkoitus on oppiminen, ihmisenä kasvaminen ja maailman kokeminen uudella tavalla. ”Muutosmatkailija” haluaa matkailla avoimin mielin, kokea mindfulnessia, kokea fyysistä ja kulttuurista haastetta ja saada aikaa omalle pohtimiselle ja henkiselle kehitykselleen, ja samalla saada asioille uusia merkityksiä. (What is transformational travel n.d.)

Vapaaehtoismatkailu tukee hyvin transformational travel- trendin ajatuksia. Vapaaehtoismatkailussa on hyvin paljon kyse siitä, kuinka ihminen voi muuttaa teoillaan jonkin yhteisön oloja, ja samalla muuttaa itseään oppimalla ja kasvamalla ihmisenä.

Jo vuonna 1997 tuomiorovasti Mikko Heikka arveli tietoyhteiskunnan lisäävän työttömyyttä ja työelämän murrosta, jolloin vapaaehtoistyön merkitys muuttuu. Valtion verotulojen laskiessa yksilöiden yhteiskunta vastuu lisääntyy, jolloin vapaaehtoistyön rooli kasvaa. Lisäksi Heikka arveli, että vapaaehtoistyö voi tulevaisuudessa myös tarjota mielekkyyttä ja elämäntarkoitusta ihmisille, joilla on jo kaikkea. (Heikka 1997, 173-175.) Yli kaksikymmentä vuotta myöhemmin voisi todeta, että Heikka on osunut ajatuksissaan oikeaan. Valtiotalouden voidessa huonosti, monet palvelut joudutaan korvaamaan vapaaehtoistyöllä ja vapaaehtoistyöstä etsitään nimenomaan elämään mielekkyyttä ja väylää itsensä kehittämiseen. On todennäköistä, että vapaaehtoistyön rooli edelleen kasvaa.

Lapin elämyskeskus on tehnyt elämyskolmion, jota voi hyödyntää matkailukokemuksen elämyksellisyyden mittauksessa. Elämyskolmiossa on kuvattu matkailijan motivaation tasot; alimmalla tasolla matkailija on kiinnostunut tuotteesta ja motivoituu, toisella tasolla asiakas haluaa aistia tuotteen, jolloin syntyy fyysinen kokemus tuotteesta. Kolmannella, oppimisen tasolla tapahtuu oppimista, eli asiakas saa matkailutuotteesta irti muutakin kuin vain käymisen ilon. Neljäs taso on emotionaalinen taso, jolloin asiakas kokee tuotteen elämyksellisenä ja tunteellisena kokemuksena. Viimeinen taso kolmiossa on muutostaso. Muutostasolle päästäkseen tuote on vahvasti elämyksellinen, jopa niin, että asiakas kokee, että kokemus on muuttanut häntä ihmisenä. (Tarssanen 2009, 11, 15-16.)

Kuvio 1. Elämyskolmiomalli, Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus, Tarssanen 2009, 11.

Motivaation tasojen lisäksi elämyskolmio mittaa sitä, kuinka elämyksen elementit toteutuvat eri motivaation tasoilla. Elämyksen elementeiksi on määritelty yksilöllisyys, aitous, moniaistisuus, kontrasti, tarina ja vuorovaikutus. (Tarssanen 2009,11.) Hyvin toteutettu vapaaehtoismatkailu on parhaimmillaan yksilöllinen kokemus aidossa ympäristössä yhteisön jäsenten kanssa, jossa matkailija saa kokemuksen vuorovaikutuksesta, pääsee syvemmälle erilaiseen kulttuuriin, kuulee ihmisten tarinoita ja saa olla läsnä kaikilla aisteillaan. Vapaaehtoistyö parhaimmillaan tarjoaa hyvän mahdollisuuden oppimiselle ja kasvamiselle.

Se, että matkailusta nykyisin haetaan muutosta elämään, eikä vain pinnallisia elämyksiä, kertoo matkailijoiden asenteiden muutoksesta ja matkailun merkityksen muuttumisesta.

4.2 Mitä on vapaaehtoismatkailu

Vapaaehtoismatkailu tai vapaaehtoistyömatkailu on termi, jolle löytyy useita eri määritelmiä. Yksi kirjallisuudessa suosittu määritelmä on Wearingin;

Wearing (2001) selittää termin ”volunteer tourism” tarkoittavan matkailijoita, jotka erinäisistä syistä osallistuvat organisoidulle lomalle, joka sisältää avustustyötä ja aineellisen köyhyyden lievittämistä tiettyjen ihmisryhmien joukossa, kuten ympäristön kunnostamista tai tutkimusta ympäristöön tai yhteisöön liittyen (Wearing 2001).

Jyväskylän ammattikorkeakoulun entisen opettajan Mari Holopaisen määritelmä on samansuuntainen. Hänen mielestään vapaaehtoismatkailulla (volunteer tourism) tai vapaaehtoistyömatkailulla tarkoitetaan matkailun muotoa, jossa matkailija oman elinpiirinsä ulkopuolella tekee töitä ilman palkkaa jonkin yhteisön, projektin tai muun intressin hyväksi. Vapaaehtoismatkailijaa motivoi esimerkiksi tietoisuus ympäristön epäkohdista, auttamisen halu, halu itsensä kehittämiseen, oppiminen ja vaikutusmahdollisuudet omaan ja muiden elämään. (Holopainen, M. 2015.)

Englanninkielinen termi voluntourism tarkoittaa vapaaehtoistyön ja matkailun yhdistämistä. Se tarkoittaa matkailun muotoa, jossa matkailija osallistuu vapaaehtoistyöhön, joka on yleensä hyväntekeväisyyttä. Matkailijat voivat olla kaikenikäisiä ja tulla ympäri maailmaa. Tyypillisesti työ liittyy maatalouteen, terveyden huoltoon, koulutukseen tai muille aloille. (Voluntourism: the good and the bad 2018.)

Vapaaehtoistyön tarkoituksena ei ole kilpailla palkatuista työpaikoista tai julkisesta vallasta. Vapaaehtoistyön tarkoituksena on täydentää työvoiman tarvetta esimerkiksi kohteissa, joissa palkkatyö ei ole mahdollista työn luonteen tai rahoituksen puutteen takia. Vapaaehtoistyön kohteet valitaan niiden sosiaalisen arvon takia. Yleensä matkat vapaaehtoistyön kohteeseen maksetaan itse. Kansainvälisessä vapaaehtoistyössä voi oppia tuntemaan kulttuureja, eri maiden olosuhteita ja ihmisiä. (Anttila 1998, 3.)

Vuoden 2008 Volunteer Tourism: Global analysis raportissa todetaan, että vapaaehtoismatkailun käsite on epäselvä, sillä vapaaehtoistyö saattaa joillekin olla matkan päätarkoitus ja joillekin taas pieni osa vapaa-ajan lomailua. Vapaaehtoismatkailun taustalla on myös hyvin erilaisia organisaatioita kaupallisista matkanjärjestäjistä paikallisiin hyväntekeväisyys organisaatioihin ja matkailijan sitoutuminen paikallisiin yhteisöihin on vaihtelevaa. Onko esimerkiksi matkailijoille suunnattu maksullinen ratsastusretki vapaaehtoismatkailua, jos retken tuotoilla rahoitetaan paikallisten lasten koulutarvikkeita tai terveyden huoltoa? (Volunteer Tourism: Global analysis 2008, 9-10, viitattu lähteisiin Raymond 2007.)

Vapaaehtoismatkailun tulisi matkailun muotona hyödyttää molempia osapuolia. Matkailija voisi kehittää omia taitojaan ja henkistä pääomaansa ja yhteisö hyötyisi vastavasti matkailijan työpanoksesta. (Mts. 11, viitattu lähteeseen Wearing 2003 ja Rowe and Hall 2003.) Vapaaehtoismatkailun tulisi hyödyttää myös muita kuin matkailuyrityksiä.

Vapaaehtoistoiminta on usein luonteeltaan sosiaalista, kuten toimintaa eri ihmisryhmien, kuten vammaisten, vanhusten tai muiden marginaaliryhmien kanssa, toimintaa rasismia vastaan, välien selvittelyä, koulutusta, ympäristön suojelua ja muuta ruohonjuuri tason toimintaa. Vapaaehtoiset muuttavat toiminnallaan poliittista ja sosiaalista kenttää. Vapaaehtoiset ja heidän organisaationsa osallistuvat paikallisiin projekteihin, jotka tukevat kulttuurista ja sosiaalista oppimista. Vapaaehtoiset kehittävät itseään, oppivat tekemällä ja toteuttavat omia motiivejaan vapaaehtoistyössä. Vapaaehtoisia ei tulisi käyttää halpana työvoimana, vaan pikemminkin lisäarvon tuojina projekteissa ja yhteisöissä. (Volunteer tourism: Global analysis 2008, 9-10.

Vapaaehtoistyölomailijat voivat löytää toisensa myös erilaisten alustojen kautta, josta hyvänä esimerkkinä Work Away-sivusto, jossa ”Hostit” ja vapaaehtoiset voivat etsiä toisiaan, vaikkakin heidän on maksettava liittymismaksu sivustolle voidakseen keskustella. (Workaway n.d.) Näin ollen on todettava, että nykypäivänä kaikki vapaaehtoismatkailu ei ole organisoitua tai kaupallista, vaan matkailijat ja ”työnantajat” itse löytävät toisiaan erilaisten alustojen kautta.

Vapaaehtoismatkailusta on totuttu puhumaan varsinkin kehitysmaihin suuntautuvan kaupallisen vapaaehtoismatkailun puitteissa. Individual- matkailijoiden keskuudessa on kuitenkin suosittua tehdä vapaaehtoistoimintaa ympäri maailmaa, myös teollistuneissa maissa, ainakin Workaway-sivuston kokemusten mukaan. Tällöin vapaaehtoismatkailu onkin usein itse järjestettyä ja yksityisesti sovittu työnantajan ja matkailijan välillä jonkin alustan välityksellä. Workaway- sivuston periaatteena on, että ”host” tarjoaa vapaaehtoistyöntekijälle päivittäisen ruuan ja majoituksen työn tekoa vastaan. Sivustolla host saa itse määritellä, montako tuntia päivässä työtä matkailijan edellytetään tekevän.

Vuonna 1990 vapaaehtoismatkailijoita oli noin 1,6 miljoonaa ympäri maailmaa ja vuonna 2014 McGehee ennusti luvun nousevan lähivuosina 10 miljoonaan matkailijaan. (Haslebacher, Varga & Murphy 2016, viitaten lähteeseen McGehee 2014.) Koska vapaaehtoismatkailu ajatuksena liitetään yleisesti vastuullisuuteen ja kestävyys-teen, vaikuttaa siltä, että vapaaehtoismatkailun trendikkyys säilyy. Varsinkin milleniaalit ovat kiinnostuneita vapaaehtoismatkailusta. (Roy n.d.)

4.2.1 Vapaaehtoismatkailijan profiili

Vapaaehtoinen (volunteer) terminä on Volunteer Tourism-raportissa selvitetty AVSO:n (the Association of Voluntary Service Organizations) määritelmän mukaan. Vapaaehtoisuus tarkoittaa toimintaa yhteiseksi hyväksi, jossa vapaaehtoinen ottaa osaa kotiympäristössään tai ulkomailla jatkuvaan, kokoaikaiseen aktiviteettiin vapaasta tahdostaan. Vapaaehtoinen sitoutuu henkilökohtaiseen ja sosiaaliseen oppimisprosessiin, ja toimii ratkaistakseen uusia tai aiemmin tunnistettuja ongelmia muuttuvassa yhteisössä. Vapaaehtoinen sitoutuu rajalliseksi ajaksi palkattomaan aktiviteettiin, joka usein kestää 6-18 kuukautta. (Volunteer Tourism: Global analysis 2008, 9.)

UNWTO määrittelee matkailijan olevan henkilö, jonka matka kestää alle vuoden. Kuitenkin vapaaehtoismatkailijat saattavat tehdä vapaaehtoistyötä kauemminkin ja matkailla työjaksojen välillä, mutta heidät lasketaan silti matkailijoiksi, mikä on vapaaehtoismatkailun erikoispiirre. Vapaaehtoisprojektit voivat kestää muutamista päivistä kuukausiin ja jopa vuosiin. (mts. 17.) Kuitenkin vapaaehtoismatkailijat usein kokevat, että he eivät ole turisteja, koska he ovat enemmän tietoisia kulttuurista ja ympäristöstä. (mts. 10. viitattu lähteeseen Wearing 2001.)

WYSE Travel Confederationin vuonna 2008 tekemässä australialaistutkimuksessa ilmeni, että matkailijoista, joiden matkan päätarkoitus oli vapaaehtoisuus, 84 % oli naisia. Muissa vapaaehtoismatkailuun liittyvissä tutkimuksissa naisten osuus on ollut 60 - 70%. Suurin osa australialaistutkimuksen vapaaehtoisista oli iältään 20-25- vuotiaita ja 70 % heistä oli opiskelijoita. Opiskelijoista ylivoimaisesti suurin osa oli korkeakouluopiskelijoita. (Volunteer Tourism: Global analysis 2008, 49-51.)

Toinen vuonna 2008 tehty tutkimus osoitti, että vapaaehtoismatkailijoita löytyy kaikista eri ikäryhmistä. Eläkeläiset, jotka ovat jo saavuttaneet paljon materiaa, hakevat vapaaehtoismatkalta toisenlaista rikkautta elämäänsä. 1960- ja 1970-luvuilla kasvanneet ovat omassa ympäristössään kokeneet ideologioita, jotka keskittyvät ”takaisin antamiseen” ja naapurien auttamiseen. Näiden ihmisten aikakaudella on syntynyt monia sosiaalisia ja ympäristönsuojelullisia liikkeitä. (Volunteer Tourism - International Travel & Tourism Analyst No 16, 2008, 9.) Baby Boomers-ikäluokan (suuret ikäluokat) vapaaehtoismatkailu on maailmalla trendi. (Budd, 2018.)

Nuoremmissa ikäluokissa erityisesti välivuoden pitäjät ja opiskelijat ovat tyypillisiä vapaaehtoismatkailijoita. Erityisesti Ison-Britanniassa välivuoden pitäminen on hyvin tyypillistä. Nuoret ovat hyvin tietoisia ympäristön ja sosiaalisen sektorin ongelmista, ja haluavat kehittää itseään vapaaehtoismatkailun avulla. (Volunteer Tourism-International Travel & Tourism Analyst No 16, 10-11.) Milleniaalit saattavat hakea vapaaehtoismatkailusta myös nostetta työuralleen (Budd 2018).

Vaikka perheet ovat vähemmistö vapaaehtoismatkailijoiden joukossa, on vapaaehtoismatkailusta kiinnostuneiden perheiden ja heille organisoitujen vapaaehtoismatkojen määrä kuitenkin kasvanut. Perheet haluavat opettaa lapsilleen hyviä arvoja ja antaa heille oppimiskokemuksia. (Mts. 11.)

Wearingin tutkimus osoitti, että vapaaehtoismatkalle lähteneet ovat usein jo hyvin tietoisia muista kulttuureista (Wearing 2001, 65.) ja että he ovat usein jo lapsuudessa tottuneet erilaiseen matkailuun tai retkeilyyn (mts.63.) Tutkimukseen osallistuvien nuorten yleisin motivaatio vapaaehtoismatkailuun oli matkailu itsessään, seikkailu, itsensä kehittäminen, itseluottamuksen kasvattaminen ja oppiminen. (mts. 65.)

Vapaaehtoismatkailijoita on monen ikäisiä koulunsa päättäneistä välivuoden pitäjistä eläkeläisiin. Tyypillisesti vapaaehtoismatkalle lähdetään pitämään taukoa työelämästä tai opiskeluista ja matkalta haetaan uutta suuntaa elämälle. Vapaaehtoismatka voi kestää viikosta kuukausiin. Vapaaehtoismatkailijoista suurempi osa on naisia kuin miehiä. (Huttunen 2013.)

Lähtijöitä yhdistää usein halu pitää taukoa omasta elämästään auttamalla muita. Teollistuneissa maissa joustava työelämä mahdollistaa ihmisille myös pitempiaikaisen

matkailun, ja erilaiset välivuodet työstä tai opiskelusta ovat tyypillisiä vapaaehtois-
matkailun mahdollistajia. Vapaaehtoismatkailijoita yhdistävät usein samankaltaiset
motiivit, joita on esitelty seuraavassa luvussa.

4.3 Vapaaehtoismatkailijan motiivit

Vapaaehtoismatkailija haluaa matkallaan tutustua uusiin ihmisiin ja kulttuureihin, ja
kokea autenttisia elämyksiä. Vapaaehtoistyöskentely antaa mahdollisuuden kokea lä-
hempää, kuinka paikalliset ihmiset elävät elämäänsä ja päästä osaksi heidän arkeaan.
(Kontogeorgopoulos 2016, 4). Live like a local- trendi on muuttanut länsimaisten
matkailijoiden käsityksiä matkailusta, ja matkalta haetaan entistä enemmän kohtaa-
misia paikallisten kanssa ja halua kokea samoja asioita kuin mitä paikalliset arjessaan
tekevät (Koutonen 2018).

Vapaaehtoismatkailijaa motivoi Raymondin (2007) mukaan sekä epäitsekkyys ja it-
sekkyys. Motivaattorina toimii muiden auttamisesta tuleva hyvä mieli ja mahdolli-
suus uusien taitojen oppimiseen, sekä autenttisuus, joka liittyy aitoon kontaktiin aito-
jen ihmisten kanssa. Coghlanin (2006) mielestä vapaaehtoismatkailijaa motivoi ajatus
erilaisesta lomasta, johon sisältyy mahdollisuus itsensä kehittämiseen, itsensä etsimi-
seen ja omien arvojen pohtimiseen, sekä ajatus maailman muuttamisesta, jotta mat-
kailija voisi ikään kuin antaa luonnolle ja yhteiskunnalle jotain ”takaisin”. (Global ana-
lysis: Volunteer tourism, 32-33.). Myös Sin (2009) on sitä mieltä, että vapaaehtois-
matkailijat ovat enemmän motivoituneet matkailemisesta ja itsestään kuin itse avus-
tustyöhön paneutumisesta (Benson & Wearing 2012, 245, viitaten lähteeseen Sin
2009).

Wearingin tekemän tutkimuksen mukaan suurimmat motivaatiot vapaaehtoismat-
kalle lähtöön ovat epäitsekkyys (auttamisen halu), halu matkustaa, tehdä jotain eri-
laista ja seikkailla, kasvaa ihmisenä, kokea kulttuureja, oppia ja kasvaa ammatillisesti.
(Wearing 2001, 66-69.) Usein syy vapaaehtoismatkalle lähtöön liittyy tiettyyn elämän-
vaiheeseen, jolloin henkilöllä on aikaa ja kiinnostusta tehdä työtä muiden hyväksi.
Syyksi matkalle lähtöön tutkimuksessa todettiin myös organisoidun vapaaehtoish-
jelman mielekkäältä vaikuttava sisältö. Wearingin tutkimuksessa vastaajat olivat

noin 21-22 -vuotiaita korkeasti koulutettuja kaupungissa asuvia australialaisia. (Mts. 70-71.)

Ilmastoahdistus on viime aikoina ollut paljon julkisuudessa. Erityisesti nuoret kokevat ilmastoahdistusta ja vaativat päättäjiltä toimia ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi (Partanen 2019.). Matkailun kentässä ilmastoahdistus vaikuttaa erityisesti ihmisten haluun vähentää lentämistä ja haluun kompensoida lentämisen ilmastopäästöjä. Vapaaehtoismatkailussa ilmaston kannalta on hyvää se, että matkalla saatetaan olla pidempään kuin keskivertolomalla, ja yhteisöjen ja luonnon hyväksi tehty työ saattaa kompensoida päästöjä. Mutta kuten mikään matkailu, ei vapaaehtoismatkailukaan ole päästötöntä.

Z-sukupolvi, 2000-luvulla syntyneet, matkailevat keskimäärin kuukauden vuodessa, ja ovat tiedostavia ja kestävyyshakuisia. Z-sukupolvi on kiinnostunut muistakin kuin massakohteista ja matkan budjetti on heille yksi isoimpia matkaa määritteleviä tekijöitä. Sosiaalinen media on Z-sukupolven matkailussa suuressa roolissa. Z-sukupolvea kiinnostavat laadukas palvelu ja aktiviteetit, autenttisuus ja henkilökohtaisuus. Z-sukupolven matkailijoita on monenlaisia ja heidän matkailussaan korostuu ristiriitaisesti halu kiertotalouden edistämiseen ja toisaalta tinkimättömyys omista nautinnoista. (Havas & Andersson 2019.) Vapaaehtoismatkailu voi osaltaan tarjota Z-sukupolvelle mielekkään matkailun muodon, ja tulevaisuuden matkailijat tulevat muokkaamaan vapaaehtoismatkailua merkittävästi.

Usein syyt vapaaehtoismatkalle lähtöön ovat sekoitus itsekkäitä ja epäitsekkäitä motiiveja. Matkailija voi esimerkiksi yrittää hälventää matkailun haitoista koituvaa ahdistusta tekemällä hyvää kohteessa, vaikka todellinen syy matkalle lähtöön on itsekäs halu kehittää itseään ja kokea uusia kulttuureita. Vaikka auttamisen halu on iso motivaattori ja ainakin näennäisesti usein matkan tarkoitus, koetaan auttaminen usein välillisenä keinona kehittää itseään ja matkustaa. Varsinkin nykyään matkailun ja lentoliikenteen haitoista puhutaan paljon, mikä osaltaan saattaa lisätä ihmisten kiinnostusta vastuullisempaan matkailuun, jollaisena vapaaehtoismatkailu usein näyttäytyy.

4.4 Vapaaehtoismatkailun ongelmat

Mediassa vapaaehtoismatkailu on saanut paljon kritiikkiä. Vapaaehtoismatkailijan stereotyyppiä on nuori, selfie-sukupolven kasvatti, joka haluaa pelastaa maailman. Vapaaehtoismatkailusta on puhuttu jopa uutena kolonialismin muotona. (Budd 2018.)

Vaikka vapaaehtoismatkailua leimaa ajatus hyvän tekemisestä, se ei aina ole sitä. Hyvän tekeminen saattaa jäädä pintapuoliseksi ja tuottaa yhteisössä jopa enemmän harmia kuin hyötyä. On paljon vapaaehtoisorganisaatioita ympäri maailmaa, joiden toiminta perustuu kaupallisuuteen auttamisen sijaan. Organisaatioiden markkinointi usein korostaa muutoksen tekemistä maailmassa, vaikka nopeita ratkaisuja asiaan ei ole olemassa. Vapaaehtoisena oleminen ei välttämättä tee matkailusta yhtään sen parempaa. (Jesionka n.d.)

Menestyksellinen vapaaehtoismatkailu ottaa huomioon kohteen sosiaalisen ja ekologisen kestävyuden, eikä pyri tekemään alueesta taloudelliseen voittoon perustuvaa matkailukohdetta (Benson & Wearing 2012). Vapaaehtoismatkailun vaarana on, että alue alkaa kohteen tunnettavuuden lisääntyessä houkutella myös muita matkailijoita, jolloin alue saattaa ajansaatossa muuttua massaturismikohteeksi, mikä ei välttämättä tapahdu vastuullisesti ja alueen kantokyvyn valmiuksia huomioiden. Riski on olemassa erityisesti siksi, että vapaaehtoismatkailua tapahtuu usein herkissä luontokohteissa ja pienissä yhteisöissä. Matkailun epäkohtia käsittelevässä Gringo Trails-matkailuelokuvassa mies toteaa osuvasti ” jos löydät upean, koskemattoman rannan, niin mitä tahansa teet, niin älä kerro siitä kenellekään” (Gringo Trails n.d.).

Joissain köyhissä maissa on ilmennyt vapaaehtoismatkailun vahingollista kaupallistamista. Vapaaehtoismatkailijoita on esimerkiksi rahaa vastaan otettu vapaaehtoistöihin orpokotiin, jonka lapset eivät alun perin olleet orpoja, mutta lasten vanhempia oli huijattu tuomaan lapsensa sinne paremman elämän toivossa. Myös usein vaihtuvat, lyhytaikaiset vapaaehtoiset hoitajat, voivat rasittaa lasten henkistä kasvua orpokoissa. (Voluntourism: the good and the bad 2018.)

Vapaaehtoismatkailu köyhillä alueilla on usein epäeettistä. On ollut tapauksia, joissa vapaaehtoismatkailija on esimerkiksi syönyt parempaa ruokaa kuin paikalliset, sen sijaan että vapaaehtoiseen käytetyt kulut olisi suunnattu yhteisön itsensä hyväksi.

(Mt.)

Muita ongelmia vapaaehtoismatkailussa on vapaaehtoisten osaamattomuus työhön, joka voi ilmetä huonolaatuisena työnä ja jopa vaarallisuutena, jolloin vapaaehtoismatkailija kuluttaa ikään kuin turhaan yhteisön resursseja. Köyhissä maissa myös työnjohto voi olla huonolaatuista, jolloin vapaaehtoismatkailijat saattavat työllään aiheuttaa jopa haittaa yhteisölle. On myös tapauksia, joissa paikalliset ihmiset ovat menettäneet työnsä, koska vapaaehtoiset ovat tulleet tekemään heidän työnsä. (Mt.)

Myös vapaaehtoismatkailun lyhyt aikaisuus aiheuttaa haasteita. Jos matkailija viipyy kohteessaan vain muutamia päiviä tai viikkoja, ei hänellä ole aikaa päästä syvemmälle kulttuuriin tai työhönsä. (Mt.)

4.5 Vapaaehtoismatkailun muodot Suomessa

Suomeen suuntautuvaa vapaaehtoismatkailua tekevät pääosin voittoa tavoittelemattomat kansalaisjärjestöt ja yhdistykset. Kaupallista vapaaehtoistoimintaa, jonka tavoitteena on saada yritykselle voittoa, ei juurikaan löydy Suomesta. Ulkomaille suuntautuvaa kansainvälistä vapaaehtoistyötä sen sijaan myy useampikin kaupallinen yritys.

Kansalaisjärjestöt

Esimerkkinä vapaaehtoisia välittävästä suomalaisesta organisaatiosta on Maailmanvaihto Ry (ICYE Finland), joka välittää Suomeen töihin tulevia vapaaehtoisia ja etsii heille työtä ja isäntäperheitä. Maailmanvaihto ry on kansalaisjärjestö, joka rahoittaa toimintaansa osallistumismaksuilla ja avustuksilla (Maailmanvaihto- ICYE Finland n.d.).

Toinen merkittävä vapaaehtoismatkailun toimija on Kansainvälinen vapaaehtoistyö ry, eli KVT. KVT aloitti toimintansa vuonna 1947, kun vapaaehtoiset auttoivat jälleen

rakennustöissä Suomen Lapissa. Sen jälkeen KVT on järjestänyt useita työleirejä Suomessa ja välittänyt ihmisiä vapaaehtoistyökohteisiin niin Suomessa kuin ulkomailla. (Anttila, 1998, 5.)

Muita vapaaehtoismatkailun ei-kaupallisia toimijoita ovat esimerkiksi Allianssin nuorisovaihto, Euroopan solidaarisuusjoukot ja AIESEC (Vapaaehtoistyö n.d.) Allianssi välittää suomalaisia nuoria ulkomaille vapaaehtoisleireille ja pitempiaikaisiin projekteihin. Merimieskirikko työllistää vapaaehtoisia kirkon toimipisteissä kotimaassa ja ulkomailla ja jopa maksaa vapaaehtoisen matkat kohteeseen. (Vapaaehtoistyö ulkomailla n.d.)

Suomen Punainen risti välittää erityisesti lääkäreitä ja sairaanhoitajia katastrofialueille ja kehitysyhteistyöhankkeisiin. Kyseessä ei kuitenkaan ole vapaaehtoistyö, sillä osallistujille maksetaan palkkaa. (Tule mukaan avustustyöntekijäksi ulkomaille n.d.) Punaisella Ristillä on lukuisia vapaaehtoistyötehtäviä Suomen sisällä (Tule mukaan Punaisen Ristin toimintaan n.d.), mutta ne ovat suunnattu lähinnä Suomessa asuville.

Kansalaisjärjestöistä ainakin Maailmanvaihdon kautta on mahdollista päästä pitkäaikaiseen vapaaehtoistyöhön Suomeen ulkomailta. Maailmanvaihto välittää Suomeen pääosin pitkäaikaisia vapaaehtoisia, joiden työaika on noin 1-12 kuukautta, mutta tyypillinen vapaaehtoisohjelma kestää puolesta vuodesta vuoteen. Vastavuoroisesti järjestö välittää suomalaisia vapaaehtoistoihin ulkomaille noin 30-40 henkilöä vuosittain. (Maailmanvaihto- ICYE Finland n.d., Vapaaehtoistoihin ulkomaille n.d.)

KVT välittää työleirejä Suomessa ja ulkomailla, joiden kesto on viikosta kuukausiin. KVT:n kautta voi myös itse perustaa työleirin, jos on tiedossa työkohde, joka kaipaisi kansainvälistä talkootyövoimaa. KVT välittää suomalaisia vapaaehtoisia ulkomaille 1-12 kuukaudeksi vapaaehtoistoihin osana Service Civil International- järjestöä. (Vapaaehtoistyö ulkomailla 2 n.d., Suomen leirit n.d., Service Civil International n.d.)

Kansalaisjärjestöistä Kansainvälinen vapaaehtoistyö ry kertoi sivuillaan järjestävänsä kansainvälisiä työleirejä Suomessa. Vuonna 2019 sivustolla esiteltiin 9 kansainvälistä leiriä. Leirien sisällöt vaihtelivat sisältäen muun muassa avustavia maataloustöitä, puutarhan hoitoa, rakentamista, yhteisöjen auttamista, kulttuurien tuntemuksen lisäämistä, kampanjatöitä nälänhädän vähentämiseksi ja avustamista lasten leirillä.

Työleirit on tarkoitettu ulkomaalaisille vapaaehtoisille ja maahanmuuttajille. Suomalaisia leireille otetaan leirinvetäjiksi. (Suomen vapaaehtoistyöleirit 2019, n.d.)

Kansalaisjärjestöjen toiminnassa matkailijan maksu vapaaehtoistoiminnasta vaihtelee. On tyypillistä, että matkailija maksaa itse matkansa kohteeseen ja maksaa joko yksittäisen osallistumismaksun tai kuukausittaisen osallistumismaksun. Osa kohteista voi olla myös EU-rahoitteisia, jolloin matkailijan maksettavaksi saattaa jäädä vain vähäisiä kuluja (Euroopan solidaarisuusjoukkojen vapaaehtoistyö n.d.). Kaukokohteissa osallistumismaksut ovat tyypillisesti suurempia. On myös kohteita, joissa vapaaehtoismatkailijan ei tarvitse maksaa osallistumisestaan, esimerkkinä Merimieskirkon työtehtävät, jossa Merimieskirkko maksaa myös vapaaehtoisen matkat (Vapaaehtoistyö ulkomailla n.d.). Kansalaisjärjestöjen toiminnan takana on usein kansainvälisiä vapaaehtoisorganisaatioita, ja järjestöt saavat tukia ja avustuksia EU:lta, valtiolta tai muilta toimijoilta.

Kaupalliset vapaaehtoismatkailuyritykset

Helmikuussa 2020 suoritettu internethaku ei löytänyt kuin yksittäisiä vapaaehtoisohjelmia, jotka oli suunnattu ulkomailta Suomeen tuleville. Ohjelmista ei löytynyt osallistujien palautetta. Kaupalliset vapaaehtoisohjelmia välittävät yritykset mainitsivat Suomen ohjelmasivuillaan, mutta Suomen kohdalla ohjelmia ei kuitenkaan ollut tarjolla, tai ohjelmasta ei löytynyt tuoretta tietoa.

Haun perusteella voi todeta, että liikevoittoa tavoittelevia, kaupallisia vapaaehtoisohjelmia, ei tällä hetkellä ole Suomessa juurikaan tarjolla, ja yksittäiset ohjelmat eivät ole olleet suosittuja. Suomi on vapaaehtoismatkailun kohteena huonosti tunnettu, eivätkä kaupalliset yritykset juurikaan välitä ohjelmia Suomeen. Suomesta ulkomaille suuntautuvia vapaaehtoisohjelmia sen sijaan löytyi useita.

Alustat

Workaway-sivusto, joka yhdistää vapaaehtoismatkailijoita ja vapaaehtoistyönantajia, löytää Suomesta 115 yksityistä, jotka tarjoavat työtä kansainvälisille vapaaehtoisille. (Workaway n.d.) HelpX-sivustolla vapaaehtoistyötä tarjoaa 89 hostia (HelpX n.d.). On kuitenkin mahdotonta arvioida kuinka moni hosteista on aktiivisia ja etsivätkö yksityiset vapaaehtoisia useammalla kuin yhdellä sivustolla.

WWoof Independents on internetalusta ja järjestö, jonka tavoitteena on tukea luomuviljelyä ja kestäväää elintapaa. WWoof on lyhenne sanoista World Wide Opportunities on Organic Farms. Alusta yhdistää luomumaataloudesta kiinnostuneita vapaaehtoisia ja luomuviljelijöitä, jotka tarvitsevat apua maatilán töissä. WWoof- järjestö haluaa edistää oppimista ja ei-rahallista kulttuurista vaihtoa rakentaakseen globaalisti kestävämpää maailmaa. (WWoof Mission Statement n.d.)

WWoof alusta toimii samoin kuin muutkin vapaaehtoisalustat. ”Wooffaaja” tai ”host” rekisteröityy sivustolle maksamalla kertamaksun, jonka avulla saa vuoden käyttöoikeuden sivustolle. Muutoin Hostin ja Wooffaajan välillä ei vaihdeta rahaa. (Sign Up n.d.)

Suomalaisten tekemä vapaaehtoismatkailu Suomessa

Esimerkki suomalaisten tekemästä vapaaehtoismatkailusta Suomessa on Metsähallituksen Paimenviikot. Paimenviikkoja järjestetään useassa Suomen kansallispuistossa. Matkailija maksaa viikon lomasta noin 500 euroa ja vahtii ja hoitaa viikon ajan lampaita tai lehmiä ja osallistuu mahdollisesti muihin töihin kansallispuistossa. Kyseiset ”työomat” ovat niin suosittuja, että niihin osallistujat arvotaan. (Paimenviikot n.d.)

Metsähallitus on myös toiminut isäntänä myös kansainvälisille vapaaehtoisille, jotka tulevat pitempiaikaisesti työskentelemään kansallispuistoissa luonnonhoito- ja huoltotöissä ja luontokeskusten asiakaspalvelussa. Yhteistyökumppanina Metsähallituksella on ollut Maailmanvaihto ry ja European Voluntary Service (Kansainväliset vapaaehtoiset n.d.)

Kansalaisareena on Suomessa vapaaehtoistoiminnan edunvalvoja ja kehittäjä. Järjestön tavoitteena on edistää lainsäädäntöä ja viranomaiskäytäntöjä vapaaehtoistoimintaa tukevaksi. Kansalaisareena haluaa lisätä vapaaehtoistoiminnan arvostusta ja laatua. (Toiminta n.d.) Kansalaisareenan toiminta painottuu Suomen sisällä tehtävään vapaaehtoistyöhön, eikä sivustolla oteta esille matkailun näkökulmaa.

Suomessa tehdään paljon vapaaehtoistyötä varsinkin järjestöjen ja yhteisöjen taholla. Suomen sisäistä vapaaehtoismatkailua olisi varmasti mahdollista lisätä. Matkailullinen näkökulma tulee esiin esimerkiksi musiikkifestivaalien talkootyössä, johon

saatetaan matkustaa kauempaakin. Talkootyötä vastaan saa usein ruokaa ja ilmaisen pääsyn festivaaleille.

Miksi tulla vapaaehtoismatkalle Suomeen?

Nykyään Suomeen suuntautuvan vapaaehtoistyön yhteydessä ei voida yleensä puhua yhteisön auttamisesta köyhyyden tai muun puutteen takia, mutta ennen kaikkea vapaaehtoismatkailu Suomeen näyttäytyy kulttuurien välisenä oppimisena ja yleishyödyllisten yhteisöjen tukemisena. Vapaaehtoistyön tekijöitä etsitään useissa järjestöissä, kuten sosiaalisiin ongelmiin painottuvissa yhdistyksissä kuten Punainen risti ja Pelastusarmeija tai ympäristöasioihin painottuvissa yhdistyksissä WWF tai Luontoliitto. Enimmäkseen vapaaehtoisiksi haetaan suomalaisia, mutta voisiko tämän kaltaisissa yhdistyksissä olla mahdollisuuksia myös ulkomaalaiselle matkailijalle?

Maaseudun tulevaisuuden artikkelista vuodelta 2018 ilmenee, että maaseudulla on pulaa osaavasta työvoimasta ja siksi moni maaseutuyritys ei pysty vastaamaan kasva-neeseen kysyntään. (Maaseutu työllistäisi mutta työvoimasta on pulaa, 2018.) Vaikka artikkelissa peräänkuulutetaan erityisesti osaavan työvoiman saatavuutta maaseudulle, ei voi silti olla pohtimatta, voisiko vapaaehtoismatkailu omalta osaltaan helpottaa maaseudun työvoimapulaa, varsinkin yrityksissä, joilla ei ole varaa palkata työvoimaa. Vapaaehtoismatkailijat eivät korvaa ammattitaitoista työvoimaa, mutta voisivat osaltaan vapauttaa osaavampaa työvoimaa ns. hanttihommista. Samalla maaseudun yritykset saisivat kansainvälistymiskokemusta ja uusia ajatuksia.

5 Periodi 2: Ideointi- ja kuulosteluvaihe

5.1 Idean jalostaminen

Vapaaehtoismatkailun ilmiöön perehtyminen toi jo paljon ideoita ja näkökulmia siihen, mitä vapaaehtoismatkailu voisi olla Keski-Suomessa. Myös termistön selkeneminen tekijälle itselleen mahdollisti sen, että aihetta on helpompi avata myös muille. Aiheen tutustumisen myötä myös hankkeen ideapaperi sai paljon täydennystä.

Esiin nousi tärkeä huomio, että hankeidea tarvitsee toimiakseen konkretiaa, eli toimenpiteitä, miten tavoitteeseen päästään. Myös toimenpiteitä alettiin alustavasti miettiä.

Tässä vaiheessa ilmeni tarve myös miettiä tarkemmin hankkeen kohderyhmiä, eli ketä olisivat vapaaehtoismatkailusta hyötyvät tahot, vapaaehtoisia työllistävät yritykset tai yhteisöt. Vapaaehtoismatkailijan työkenttä voi olla moninainen, mutta millä toimialoilla juuri Keski-Suomi voisi parhaiten hyödyntää vapaaehtoisia?

5.2 Matkailutiimin työpaja

29.1.2020 järjestettiin työpaja, joka toteutettiin Jyväskylän ammattikorkeakoulun Matkailutiimin kokouksessa Pitkäsen vetämänä. Learning Cafe-tyyppisen työpajan tarkoituksena oli saada ideoita siihen, mitä vapaaehtoismatkailu voisi Keski-Suomessa olla ja mitkä toimijat voisivat toimia vapaaehtoismatkailijan työnantajana. Työpajan tavoitteena oli saada vahvistusta olemassa oleville ideoille ja saada lisäksi uusia ideoita siihen mitä vapaaehtoismatkailijat voisivat tehdä Keski-Suomessa. Lisäksi toissijaisena tavoitteena oli esitellä hankeidea matkailutiimille ja saada selville heidän suhtautumistaan aiheeseen. Työpajaan osallistui 10 henkilöä.

Työpajan aluksi Pitkänen esitteli vapaaehtoismatkailun käsitteen ja sen millaista vapaaehtoismatkailua Suomessa on. Jo aiheen esittely herätti keskustelua siitä mitä vapaaehtoismatkailu on ja mitä se ei ole. Se muistutti Pitkästä käsitteen määrittelyn tärkeydestä ja toisaalta muistutti, kuinka liukuva ja hankalasti määriteltävä termi vapaaehtoismatkailu on.

Toinen esiin noussut asia oli vapaaehtoismatkailun sisällyttäminen Keski-Suomen strategiaan. Kuinka vapaaehtoismatkailu teemana sopii strategiaan linjauksiin ja voisiko se hankkeistettuna saada sisällökseen strategiaan sopivia tavoitteita? Tämä muistutti siitä, kuinka hankkeen sisältö tulisi saada tukemaan strategia tavoitteita ja innosti tutkimaan tarkemmin strategioita. Keski-Suomen uusi strategia on työn alla, joten sikäli tulevaisuutta ei voi tietää.

Työpajassa väki oli jakautunut kahteen eri pöytään, jossa kummassakin istui viisi ihmistä. Molemmille pöytäkunnille oli oma paperi, johon oli kirjoitettu ideoinnin aihe ja

ryhmät saivat kirjoittaa paperille vapaasti ideoitaan. Papereissa olevat kysymykset olivat:

1. Mitä työtehtäviä vapaaehtoismatkailija voisi tehdä Keski-Suomessa?
2. Mitkä yhteisöt, yritykset tai organisaatiot voisivat toimia vapaaehtoismatkailijan työnantajana?

Koska työpajan aikataulu oli rajallinen, ryhmät ideoivat noin viisi minuuttia, kunnes paperit vaihdettiin. Ajatuksena oli, että ryhmät saisivat Learning Cafe-tyyppisesti uusia ideoita jo paperilla olevista ideoista. Tämän jälkeen ideoitiin jälleen noin viisi minuuttia. Aihe oli ilmeisesti Matkailutiimiä motivoiva, koska keskustelusta ei ollut tullut loppua, ja ideariihi oli noin 10 minuuttia suunniteltua pidempi. Lopulta työpaja kesti noin puoli tuntia. Keskusteluissa ja myös paperilla oli huomioitu hyvin vapaaehtoismatkailun ongelmat ja riskit. Monissa työtehtävissä eteen tulevat vakuutusasiat tai muut velvoitteet, kuten esimerkiksi hygieniapassin tarve töissä, joissa käsitellään ruokaa.

Molemmat ideointikysymykset saivat samankaltaisia vastauksia, sillä työtehtävät ja työnantajat sulautuivat pitkälti toisiinsa. Siitä ei varsinaisesti ollut mitään haittaa, mutta vastaisuuden varalle voisi miettiä, etteivät kysymykset ole liian samanlaisia, jotta saadaan riittävästi ideoita irti osallistujista.

Kysymys ”Mitä työtehtäviä vapaaehtoismatkailija voisi tehdä Keski-Suomessa?” sai paljon ideoita, joista suurin osa liittyi jollain tavalla maaseutuun. Nousseita ideoita oli esimerkiksi kalastus, heinätyöt, metsän istutus, maatiloilla eläintenhoito, lintujen rengastaminen ja rakennusten kunnostustyöt. Muihin toimialoihin liittyneitä ideoita olivat muun muassa tapahtumien talkootyöt, ikääntyneiden seuralaispalvelu, kylien matkailun kehittäminen ja vieraslajien torjunta.

Kysymys ”Mitkä yhteisöt, yritykset tai organisaatiot voisivat toimia vapaaehtoismatkailijan työnantajana?” tuotti vastaukseksi sekä yksittäisiä yrityksiä, että yleisemmän tason vastauksia. Vastauksissa nousi esiin esimerkiksi maatiloita, matkailuyrityksiä ja tapahtumaorganisaatioita.

Työpajapapereihin tuli ideoiden lisäksi muitakin huomautuksia ja ajatuksia. Työnantajat ja työtehtävät olivat sulavasti sikin sokin molemmilla papereilla. Papereille poh-

dittiin muun muassa laatua ja turvallisuutta, ja sitä voiko vapaaehtoismatkailu olla itsenäistä vai pitäisikö sen olla valvottua. Elämyksellisyyttä pohdittiin niin kielenoppimisen kuin autenttisuuden kokemuksen kautta. Vapaaehtoismatkailun ideologiaa verrattiin Doerz-konseptin Live like a local- ajatukseen. Maatiloitten yhteydessä oli ajatuksia siitä, kuinka nykyään ihmiset ovat valmiita maksamaan siitä, että pääsevät tekemään maatilan töitä. Lisäksi pohdittiin, kuinka woofing-ilmiö asemoituu suhteessa vapaaehtoismatkailuun.

Taulukko 2. Mitä työtehtäviä vapaaehtoismatkailija voisi tehdä Keski-Suomessa?

Kalastus, roskakalojen pyynti	Kielen opetus	lumityöt, koiran hoito	Marjanpoiminta (vs. palkkatyövoima)
Rakennusten kunnostus, tilojen kunnostus	Hukkakauran kerääminen	Maatiloilla eläinten hoito-asiakkaan oma hyvinvointi	Lintujen rengastaminen ”harvinaiset viirupöllöt”
Tilan työt; istutus, korjuu, heinätyöt	Kylien kehittäminen	Metsän istutus ja metsän hoito-ve-sakot	Niittotyö
Vieraslajien torjunta	Eläinten suojelu	Tapahtumien tal-kootyö	Soiden ennallista-minen
Seuralaispalvelu ikääntyneille	Perinnetyöt esim. käsityöt	Perinnemaiseman hoito	Tuotekehitys, vil-jely, sadonkorjuu

Taulukko 3. Mitkä yhteisöt, yritykset tai organisaatiot voisivat toimia vapaaehtoismatkailijan työnantajana?

Kansallispuistot, esimerkkinä jo Koli ja Linnansaari	Yhteistyö hyvinvointiyksikön kanssa	JärkiSärki	Seurakunnat
Mehiläistarhat	Luomutilat	JAMK	Valon kaupunki
Nukula	Kalastajat	Suomen hamppu-tuottajat	Hakamaan lam-mastila

HepoKuusela	Tapahtuma organisaatiot	maatilat, hevostilat	Lavatanssiorganisaatiot
Seuralaispalvelut, vanhuksat	Talkkaripalvelu	Kotipalvelu	Museot
Metsätilalliset	Reko-yritykset		

5.3 Webropol-kysely

Työpajoja oli tarkoitus järjestää useampi, mutta koska opinnäytetyön tekijällä oli pitempi työkeikka poissa Keski-Suomesta, jouduttiin työpajojen sijaan keksiä muita keinoja ideoiden keräämiseen. Lisähaasteensa toi keväällä 2020 iskenyt korona-virus, joka esti henkilökohtaiset tapaamiset kasvokkain. Webropol-kysely tarjosi helpon väylän saada ideoita eri alojen asiantuntijoilta, ilman että se myöskään tuhlassi liikaa asiantuntijoiden kallisarvoista aikaa, ja tulosten käsittely etänä mahdollistui. Webropol-kysely oli jakelussa helmikuusta kesäkuuhun, mutta sitä ei koko aikaa markkinoitu aktiivisesti.

Webropol-kyselyä jaettiin aluksi opiskelijan omille kontakteille TKI-toiminnassa ja sen ulkopuolella. Vastaajiksi tavoiteltiin eri alojen asiantuntijoita, jotta saataisiin mahdollisimman laaja näkemys siitä, millä aloilla vapaaehtoismatkailua voitaisiin hyödyntää. Opiskelija jakoi kyselyä TKI-työntekijöille, joiden toimialaa oli matkailu, maatalous ja yleisesti kehittämishankkeet. Toimeksiantaja jakoi kyselyä omille kontakteilleen, joita oli mm. Matkailu ja hyvinvointialalla, metsäalalla ja kehittämistoiminnassa.

Opiskelija oli yhteydessä MTK:hon, ja pyysi että kyselyä jaettaisiin maatalousyrittäjille. Ylipäätään kaikkia kontakteja pyydettiin jakamaan kyselyä, jolloin saataisiin lumi-pallo-otantana kysely laajempaan levitykseen.

Kyselyn ensimmäinen jakelukierros oli helmikuussa, mutta vastauksia saatiin heikosti. Toinen kierros oli huhtikuussa, mutta senkin vastaajamäärät olivat heikkoja. Viimeinen kierros oli kesäkuussa, jolloin opiskelija jakoi kyselyn koko JAMK Liiketoimintayksikön TKI-henkilökunnalle. Muutamit kontaktit jakoivat kyselyä mm. LinkedInin kautta, mutta vastauksia saatiin kaikesta yrittämisestä huolimatta vain muutamia.

Monet opiskelijan kontaktit TKI-henkilöstöstä reagoivat kyselyyn lähettämällä positiivisia kommentteja sähköpostitse, mutta suurempaa suosiota ei ollut havaittavissa kyselyvastausten määrässä.

Kysely oli tarkoituksella lyhyt. Aluksi kyselyssä kerrottiin, mitä on vapaaehtoismatkailu, mistä kyselyssä on kyse ja mihin sitä hyödynnetään. Kyselyssä oli ainoastaan neljä kysymystä. Ensimmäisessä kysyttiin millä toimialalla vastaaja työskenteli itse tai välillisesti. Toisessa kysyttiin millaisissa työtehtävissä ja millä toimialoilla vapaaehtoismatkailija voisi vastaajan mielestä työskennellä. Kolmannessa kysymyksessä kysyttiin mitkä voisivat olla potentiaalisia työnantajia vapaaehtoismatkailijalle Keski-Suomessa. Neljäs kysymys oli avoin kommentteille ja muille ideoille vapaaehtoismatkailuun liittyen.

On mahdotonta tietää, paljonko kyselyä jaettiin, ja kuinka moni jakamisesta kiinnostunut oikeasti jakoi kyselyä. Näin ollen tarkkaa vastausprosenttia ei voida määrittää. Joka tapauksessa voidaan todeta, että vastauksia saatiin vähemmän kuin toivottiin. Opiskelijan oma tavoite oli saada vähintään noin 20 vastausta. Vastauksia saatiin 10 kappaletta.

Syitä vähäisiin vastauksiin voi olla monia. Yksi syy on varmasti vastaajien kiire. Kyselyssä ei ollut niin sanotusti mitään palkintoa vastaajille, kuten osallistumista arvontaan tai muuta pörkkanaa vastaamisen innostamiseksi. Kyselyn aihe saattoi olla vastaajien mielestä vieras, ja he saattoivat kokea, että se ei koske heidän toimialaansa tai ei nähty vapaaehtoismatkailun mahdollisuuksia laajemmin.

Monivalintakysymysten puuttuminen saattoi olla yksi syy vastaushaluttomuuteen. Eräs TKI-asiantuntija kertoi omasta kokemuksestaan, että nykyajan vastaajat ovat tottuneita monivalintakysymyksiin ja että avoimet vastaukset nähtiin työläinä. Avoimet vastaukset vaativat ehkä enemmän pohtimista. Kyselyä ei haluttu kuitenkaan toteuttaa monivalintakysymyksinä, sillä se olisi karsinut pois uudet spontaanit ideat, joita kyselyllä nimenomaan haluttiin kartoittaa. Lisäksi kyselyllä haluttiin tietää, ajattelivatko vastaajat vapaaehtoismatkailun mahdollisuuksista samoin kuin hankesuunnittelun tekijät, ja siksi heitä ei haluttu johdatella mitenkään. Uusia ideoita ja vahvistusta olemassa oleville ideoille kyselyllä saatiinkin, vaikkakin vastaajia oli vähän. Näin

ollen voitiin tehdä päätelmä, että vapaaehtoismatkailussa nähtiin potentiaalia, ja että vapaaehtoismatkailijoille sopivia työtehtäviä on olemassa myös Keski-Suomessa.

5.3.1 Webropol-kyselyn tulokset

Keski-Suomesta vapaaehtoismatkailun kärkialue-nimellä esiintyneeseen kyselyyn vastasi 10 henkilöä. Vaikka vastaajamäärä oli tavoiteltua vähemmän, olivat vastaukset kuitenkin laadullisesti informatiivisia ja antoivat uusia ideoita siihen, kuinka vapaaehtoismatkailua voitaisiin Keski-Suomessa toteuttaa.

Ensimmäiseen kysymys *”Millä toimialalla/aloilla toimit itse tai välillisesti?”* selvitti vastaajien ammatillisia taustoja. Tarkoituksena oli, että kyselyyn saataisiin mahdollisimman laajasti vastaajia eri aloilta, jolloin saataisiin monipuolinen kuva siitä, mille aloille vapaaehtoismatkailua voisi soveltaa ja minkä alojen asiantuntijat näkevät omalla alallaan potentiaalia vapaaehtoismatkailuun. Muita vastaajien taustatietoja ei nähty tarpeelliseksi. Kyselyä välitettiin eniten asiantuntijatyössä oleville, millä haluttiin varmistaa vastausten laatu ja laaja ymmärrys toimialasta, jolla vastaajat työskentelivät.

Vastaajia oli JAMK:sta, TKI-toiminnasta, sekä yleisesti opetus ja koulutuspuolelta. Vastaajista kolme vaikutti matkailualaan vaikuttavissa työtehtävissä, yksi hoitotyön puolella. Työ- ja elinkeinotoimistosta saatiin yksi vastaaja. Vastaajista yksi oli opiskelija.

Toisena kysymyksenä oli *”Millaisia työtehtäviä vapaaehtoismatkailija voisi tehdä Keski-Suomessa? Mieti erityisesti omaa alaasi, mutta voit ideoida myös vapaasti.”* Vastauksissa nousi esiin erilaiset kunnostustyöt luontopoluilla, luontomatkaileukohdeissa ja kansallispuistoissa, sekä rakennusten ja perinnebiotooppien kunnostus. Vapaaehtoismatkailija voisi esimerkiksi kunnostaa taukopaikkoja, täydentää puuvarastoja ja kerätä roskaa tai tehdä muuta yleishyödyllistä, viihtyisyyttä lisäävää toimintaa. Luonnossa tapahtuva kunnostustyö nähtiin myös mielekkäänä tapana samalla tutustua pohjoiseen luontoon ja kokea luonnon hyvinvointivaikutuksia.

Vapaaehtoismatkailijat nähtiin potentiaalisina avustajina ja toimintaa tukevinä henkilöinä ohjelmalveluissa ja erityisryhmien retkillä. Kohderyhminä esille tulivat lapset, vammaiset ja vanhuksset, joiden kanssa vapaaehtoismatkailija voisi toimia osittain

myös ilman alan koulutusta. Lasten ja nuorten kansainvälistymiskasvatus ja harraste-toiminta mainittiin sopivana työkohteena. Vapaaehtoismatkailussa nähtiin myös po-tentiaalia vanhusten virkistys- ja harrastustoiminnassa. Avustavat tehtävät festivaaleilla ja tapahtumissa nähtiin mahdollisina työtehtävinä. JAMK:n ja yliopiston konfe-renssit ja tapahtumat mainittiin hyvinä kohteina ja samoin isot Jyväskylässä järjestet-tävät tapahtumat, kuten rallit, festarit ja urheilutapahtumat.

Maatilan työt ja erityisesti lampaiden hoitaminen nousivat esille vastauksissa. Metsä-hallituksen ylibuukatut lammaspaimenlomat oli nostettu esimerkkinä esille. Maatilat ja maaseutu nousivat esiin useammassa vastauksessa.

Nähtiin myös, että vapaaehtoismatkailijalla voisi olla annettavaa yritysten markki-nointiin ja yleisilmeen kehittämiseen, koska matkailija näkee yrityksen ulkopuolisen silmin. Matkailijan työtehtävinä nähtiin myös elintarvikealan avustavat työntekijät, kuten alkutuotanto ja etikettien laitto.

Seuraava kysymys oli teemaltaan jatkoa edeltävälle kysymykselle. ”Mitkä organisaatiot, yhteisöt, yhdistykset, yritykset ja muut toimijat voisivat toimia vapaaehtoismatkailijan työnantajana?”. Matkailuun ja retkeilyyn liittyvistä organisaatioista esille nousi ainakin ohjelmapalveluyritykset, majoitusyritykset, Kansallispuistojen ystävät-yhdistykset, Metsähallitus ja Suomen Latu. Kunnat ja kaupungit nähtiin työn tarjoajina erityisesti niiden ylläpitämien luontokohteiden kautta. Muita julkisia organisaatioita, joita mainittiin, olivat JAMK, JYO ja yhteiskunnalliset yritykset. Lisäksi mainittiin kyläyhdistykset, muut yleishyödylliset yhdistykset, osuuskunnat ja tapahtumia järjestävät organisaatiot. Esimerkkeinä yhdistyksistä mainittiin Mannerheimin Lasten Liitto ja 4H. Maatilat nähtiin työnantajina vapaaehtoismatkailijoille, ja samoin kulttuuri- ja luonnonsuojelualan toimijat. Eräs vastaaja arveli, että työnantajaksi sopivat ”kaikki ennakkoluulottomat”.

Viimeisessä kysymyksessä sai ilmaista ajatuksiaan vapaasti; ”Muita kommentteja tai ideoita vapaaehtoismatkailuun liittyen?”. Kommentteihin oli tullut ajatuksia muun muassa vapaaehtoismatkailun turvallisuuteen ja työnantajien koulutukseen liittyen. Yksi vastaaja näki tärkeänä, että vapaaehtoismatkailijat tietävät säännöt ja ohjeet ja saavat myös ympäristökasvatusta osana tuotetta. Yrittäjät ja muut vapaaehtoistuotteiden tarjoajat tulisi kouluttaa, jotta he osaavat puolestaan ohjeistaa asiakkaitaan.

Eräs vastaaja toi tärkeänä asiana esiin vakuutukset ja sopimukset. Vastaaja muistutti, että Suomessa ei yrityksissä saa tehdä töitä talkoilla, joten vapaaehtoistyöstä on oltava jonkinlaiset sopimukset. Kolmannella sektorilla eli järjestöissä vapaaehtoistyön ei nähty aiheuttavan ongelmia.

Muutama vastaaja pohdiskeli vapaaehtoismatkailun huonoa tunnettavuutta Suomessa ja näki tutkimuksen ja tiedottamisen tarpeen aiheen tiimoilta. Vapaaehtoismatkailun käsite on vieras ja vastaaja pohdiskeli voisiko JAMK tiedottaa sen mahdollisuuksista. Myös vapaaehtoismatkailijan motiiveista oltiin kiinnostuneita. Eräs vastaaja arvioi, että vapaaehtoismatkailu on ”learning by doing”- tyyppistä matkailua, johon kuuluu oppiminen tekemisen kautta, ja mainitsi myös tutkimuksen tarpeen.

Eräs vastaaja arvioi, että vapaaehtoismatkailu voi olla Suomessa tuleva trendi, sillä monessa paikassa ulkomailla se on jo suosittua. Vastaaja arveli, että Suomessa on jo vapaaehtoismatkailua, vaikkakaan sitä ei juuri tunneta. Vapaaehtoismatkailu nähtiin vaihtoehtoisena matkailumuotona myös kotimaisille asiakkaille. Vastaaja arveli koronan kiihdyttävän kotimaan matkailua ja erilaisia tapoja matkailla ohjelmapalvelujen ja harrastusten sijaan.

6 Periodi 3: Valmis hankeidea

Hankesuunnitelmaa varten kirjoitettiin alustavaa ideapaperia välillä syyskuu 2019-toukokuu 2020. Ideapaperin tarkoituksena oli tiivistää hankeidea, budjetti- ja rahoitussuunnitelma, taustoittaa hankkeen tarvetta, kohderyhmää, toimenpiteitä, aikataulua ja vaiheita sekä yleisesti herättää lukijan kiinnostus aihetta kohtaan. Ideapaperia muokattiin lukuisia kertoja vastaamaan paremmin strategisia tavoitteita ja hankkeen tavoitteiden toteutumista. Ideapaperi on tämän suunnitteluprosessin päätuotos opinnäytetyön itsensä lisäksi, ja se esitetään siinä muodossa kuin se oli toukokuussa 2020.

Ideapaperi oli työkalu selvittää muiden ihmisten suhtautumista aiheeseen. Ideapaperia lukivat mm. hankesuunnittelijat, hanketyöntekijät ja muita asianomaisia. Ideapaperin ”palloittelu” oli hyödyllistä ja hanke sai sen myötä paljon konkretiaa ja syvyyttä.

JAMK:n Liiketoimintayksikössä hankkeet saavat suunnitteluluvan, kun hanke saa Jorysta, eli asiantuntijoista koostuvasta raadista jatkoluvan suunnitteluun. Jorya varten hanke täytyy esittää tiivistetyssä muodossa Power Point-kalvona. Power Point kalvossa esitetään lyhyesti hankkeen nimi, hankkeen kesto, rahoituslähde ja kustannusarvio, toteuttajat ja yhteistyökumppanit, hankkeen tausta ja tarve, tavoite ja tulokset sekä toimenpiteet. Tehdyn ideapaperin pohjalta Pitkänen koosti tiivistetyn hankeideapohjan Jorya varten, ja sai apua siihen hankesuunnittelija Pauliina Uusi-Penttilältä.

Tässä opinnäytetyössä ideoitu hankeidea kävi Joryssä ensimmäisen kerran jo talvella 2020, mutta sai tällöin kielteisen jatkoluvan, koska idean ei nähty olleen tarpeeksi rakentunut. Ideaa paranneltiin kevään aikana ja uudelleen idea meni Joryyn kesäkuussa 2020.

Korona-viruksen takia matkailu Suomeen tyrehtyi, ja erilaiset koronarahoitukset tulivat ajankohtaiseksi. Kevään aikana pohdittiin, voisiko vapaaehtoismatkailu olla keino toipua koronakriisistä, kunhan rajat matkailulle avautuvat. Pohdittiin, voisiko vapaaehtoismatkailun kautta saatava työvoima olla avuksi talousvaikeuksissa painiville yrityksille koronan jälkeen. Hankeideasta tehtiin kesäkuun Jorya varten kaksi versiota; koronarahoitukseen hakeva nopea elvytys- ja pilottihanke, sekä Maaseutu- tai Leader-rahoitukseen hakeva pidempi hanke, joka laajemmin kartoittaisi vapaaehtoismatkailun haasteita ja mahdollisuuksia, sekä pilotoisi vapaaehtoismatkailua yritysten ja vapaaehtoisia välittävien organisaatioiden kanssa. Kesäkuun Joryssa koronarahoitukseen hakeva hankeidea hylättiin, mutta pidempi vapaaehtoismatkailuhanke sai jatkoluvan suunnittelua varten, ja sille rahoituskanavaksi suunniteltiin alustavasti Leader-rahoitusta kylien kehittämisen näkökulmasta, mikä edellyttää, että Leader-ryhmät kiinnostuvat aiheesta.

Kun hanke on päässyt läpi Jorysta, hankkeelle aletaan miettiä toteuttajatiimiä, jotka lähtevät edistämään hanketta. Tässä tapauksessa suunnittelutiimi oli jo luontaisesti kasassa ennen Jorya, sillä ideointi oli jo pitkällä ennen sitä. Hankkeen suunnittelussa tarvitaan joku, joka on päävastuussa suunnittelussa, sekä avustava tiimi ja hankesuunnittelija.

Varsinainen opinnäytetyöhön liittyvä suunnittelu- ja tutkimusosio sai päätöksensä, kun hankeidea sai jatkosuunnitteluluvan Jorysta, jolloin tuotoksena oli jo kattavasti tietoa aiheesta, koottu ideapaperia ja hankeideapohja. Pitkänen pääsi kuitenkin jatkamaan hankeidean kehittämistä ollessaan kesällä 2020 työharjoittelussa Liiketoimintayksikön TKI-puolella.

Joryn jälkeen tyypillisesti hankkeelle tehdään Excel-muotoinen looginen viitekehys. Loogisen viitekehysten tehtävänä on hahmottaa hanketta suunnitteleville ihmisille, mistä hankkeesta on kyse. Loogisessa viitekehyksessä hahmotetaan kokonaisvaltaisesti, mikä on hankkeen tarkoitus, tavoitteet ja tulokset, ja millä toimenpiteillä niihin päästään. Looginen viitekehys -taulukko on suunnittelun työkalu, jota voidaan käyttää hankesuunnittelijoilla, TKI-päälliköllä ja suunnittelutiimillä, jolloin saadaan yhteinen näkemys siitä, mitä hanke tulisi sisältämään.

Pitkänen teki loogisen viitekehysten taulukkoa yhdessä hankesuunnittelija Pauliina Uusi-Penttilän ja hankesuunnittelun toimeksiantajan Minna Tunkkari-Eskelisen kanssa. Loogisen viitekehysten taulukossa määritellään hankkeen tarkoitus ja tavoitteet, tavoiteltavat tulokset, mittarit ja millaisin toimenpitein niihin päästään. Taulukko auttaa hahmottamaan hanketta kokonaisuutena, hankkeen vaiheita ja työtehtäviä.

Harjoittelun loppuvaiheessa Pitkänen pääsi myös hahmottelemaan varsinaista hakemus pohjaa, mutta se jäi harjoittelun loppuessa kesken, ja jäi toimeksiantajan vastuulle jatkaa sitä. Alun alkaen hakemuksen kirjoittaminen oli ajateltu opinnäytetyön ulkopuolelle, sillä hankeidean kehittäminen ja taustatutkimus oli varsinainen opinnäytetyön sisältö, joten itse hakemus pohjaan tutustuminen oli oppimisen kannalta suuri etu. Budjetointi oli valitettavasti osa-alue, joka jäi prosessista kokonaan pois, koska siihen eivät riittäneet resurssit. Näin ollen se jää hankehakemusta työstävien vastuulle.

Tämän kehittämistutkimuksen varsinaisia tuotoksia ovat hankeideapaperi, jota Pitkänen valmisteli pääosin yhdessä Minna Tunkkari-Eskelisen kanssa. (Liite 3.) Toinen tuotos on Joryyn lähtenyt hankeideapohja Power Point-muodossa. (Liite 4). Lisäksi liitteenä on otteita hankeidean Looginen viitekehys - taulukosta, sellaisena kun se opinnäytetyöprosessin loppuvaiheessa oli. (Liite 5.) Loogisen viitekehysten taulukko

ei toteutusteknisesti mahtunut mukaan kokonaisena, joten mukana on esimerkin omaisesti pääteemat ja niistä haluttavat tulokset ja muutamia toimenpiteitä. Idean kehittyminen jatkuu, ja on huomattava, että ideapaperin tekemisen jälkeen idea on jo täsmentynyt, ja siksi Loogisen viitekehysten taulukko esittää asioita hieman uudessa muodossa ideapaperiin verraten, ja todennäköisesti muuttuu edelleen.

Syntyneitä tuotoksia tarkastellessa on huomioitava, että vaikka Pitkänen on ollut päävastuussa niiden tuottamisesta, on materiaalien suunnittelussa ja muokkaamisessa ollut mukana myös asiantuntijoita, joista tärkeimpänä mainittava toimeksiantajan edustaja Minna Tunkkari-Eskelinen. Hankesuunnittelija Elina Tolonen ja Pauliina Uusi-Penttilä auttoivat materiaalien tuotossa kommentoimalla tekstejä ja antamalla vinkkejä ja ideoita siitä, kuinka hankeidea, toimenpiteitä, tuloksia ja muita asioita voisi parhaiten dokumenteissa esittää. Heidän kokemuksensa hankkeiden suunnittelusta oli olennaista koottujen materiaalien tuottamisessa. Myös TKI-päällikkö Tiina Martelius-Lounialan strategiset näkemykset osaltaan vaikuttivat suunnitteluprosessissa syntyneisiin materiaaleihin. Lisäksi moni muu henkilö kertoi omia näkemyksiään hankeideasta, ja näin ollen vaikutti tekijöiden ajatuksiin ja ideoihin.

Tämä opinnäytetyö itsessään tuotti runsaasti taustatietoa hankkeen suunnittelua varten ja on käytettävissä hankkeen jatkosuunnittelussa ja mahdollisen hankkeen aikana. Tämä opinnäytetyö taustoittaa, mitä on vapaaehtoismatkailu, millaisia toimijoita alalla on, ja mitä haasteita siihen liittyy. Lisäksi työpaja ja tehty Webropol-kysely antoivat suuntaa siihen, mitä työtehtäviä ja työnantajia Keski-Suomi voisi vapaaehtoismatkailijoille tarjota. Nämä tiedot ovat varmasti hyödyllisiä niille, jotka jatkavat hankkeen suunnittelun parissa.

Tutkimuskysymyksenä tässä opinnäytetyössä oli *Millainen hanke hyödyttää Keski-Suomen matkailukenttää, maaseudun elinvoimaa ja yrittäjyyttä?* Suunnitteluprosessissa tehdyt materiaalit vastaavat laajemmin kysymykseen, mutta tiivistetysti hankkeiden voisi tiivistää vapaaehtoismatkailun edistämiseksi Keski-Suomessa. Hankeidea sai nimekseen *Keski-Suomesta Suomen Vapaaehtoismatkailun Kärkialue* eli lyhennettynä Value-hanke.

Value-hankkeen tavoite on elävöittää maaseutua kehittämällä uusia matkailumuotoja. Hankkeen tarkoituksena on selvittää voisiko vapaaehtoismatkailu matkailumuotona tuoda elinvoimaa maaseudun kyliin, yhteisöihin ja yrityksiin.

Päätoimina hankkeessa halutaan selvittää vapaaehtoismatkailun soveltuvuutta Keski-Suomeen ja eri aloille sen eri muodoissa, sekä kartoittaa mitä haasteita ja mahdollisuuksia siihen liittyy. Hankkeessa on tarkoitus benchmarkata kohteita sekä Suomessa että ulkomailla, joissa vapaaehtoismatkailua jo onnistuneesti harjoitetaan, ja poimia hyviä toimintamalleja, jotka voisivat toimia myös Keski-Suomessa.

Pääpaino hankkeessa on ei-kaupallisen vapaaehtoismatkailun edistäminen ja kehittäminen, joka painottuu maaseudun elinvoiman ja työvoiman tukemiseen, jolloin rahaa vapaaehtoisen ja työn tarjoajan välillä ei vaihdeta ja matkailija saa vastineeksi työnteosta ruokaa ja majoituksen. Vapaa-ajallaan matkailija voi matkailla alueella. Hanke haluaa selvittää myös mahdollisuuksia kaupalliselle vapaaehtoistyölle, jolloin vapaaehtoismatkailija maksaa mahdollisuudesta päästä tekemään mielekästä työtä, joka on tuotteistettu ja matkailijalle suunniteltu.

Hankkeessa halutaan löytää mukaan yhteistyöhön vapaaehtoismatkailun toimijoita, kuten vapaaehtoisia välittäviä järjestöjä, jolloin voitaisiin hyödyntää ja vahvistaa jo olemassa olevia palveluja uusien järjestelmien kehittämisen sijaan. Hankkeessa etsitään potentiaalisia pilottikohteita, jotka voisivat hyötyä matkailijan työpanoksesta. Pilottikohteet voisivat olla yhteisöjä, yrityksiä tai muita organisaatioita, jotka pystyvät tarjoamaan vastuullista vapaaehtoistyötä huomioiden matkailijan tarpeet.

Tärkeänä toimena vapaaehtoismatkailun edistämässä on pilotoida matkailumuotoa tuomalla Keski-Suomeen kansainvälisiä tai kotimaisia vapaaehtoisia, jotka tulisivat vapaaehtoisiksi keskisuomalaisiin pilottikohteisiin. Kokemusten pohjalta koottaisiin onnistuneita kokemuksia ja niiden pohjalta tehtäisiin toimintamalli siitä, kuinka vapaaehtoismatkailua voitaisiin onnistuneesti hyödyntää ja toteuttaa parhaalla mahdollisella tavalla Keski-Suomessa, vastuullisesti ja eettisesti. Hankkeessa ei tueta yksittäisten yritysten liiketoimintaa, vaan pilotoinnin kautta on tarkoitus löytää malli, joka hyödyttäisi laajasti maaseudun toimijoita, ja joka olisi kaikkien käytettävissä.

7 Pohdinta

Mielestäni vapaaehtoismatkailu matkailumuotona voisi hyvinkin tukea Keski-Suomen työresurssia vapaaehtoistyön muodossa, mutta sen tulisi tapahtua vastuullisesti, ettei vapaaehtoistyö uhkaa kenenkään työpaikkaa. Hyödyt tulisi olla molemminpuoliset sekä matkailijalle että työtä tarjoavalle. Vapaaehtoismatka parhaimmillaan vie matkailijan lähelle paikallisia ihmisiä ja kulttuuria, opettaa uusia taitoja ja kieltä, mikä voi antaa enemmän kuin tavallinen lomamatka koskaan. Vapaaehtoismatkailijan työllistäjälle matkailija voi olla korvaamaton apukäsi, väylä kansainvälistyä, oppia kieltä ja saada uusia näkemyksiä. Vapaaehtoismatkailija asuu usein osana perhettä, jolloin hänestä saattaa tulla myös ystävä koko perheelle tai yhteisölle.

Myös kaupallinen vapaaehtoismatkailu on mielestäni Keski-Suomessa mahdollista. Moni kansainvälinen, tai kotimainenkin, asiakas varmasti osallistuisi maksulliselle yhteisölliselle työleirille tai maksaisi mielenkiintoisesta työnteosta virkistävän lomailun yhteydessä. Tämä vaatii kuitenkin hyvää tuotteistamista ja oikeiden asiakkaiden löytämistä. Metsähallituksen lammaspaimenviikot ovat erinomainen esimerkki tuotteesta, jossa asiakas maksaa lampaiden hoitamisesta, eli työhön verrattavissa olevasta toiminnasta, osana lomaansa (Paimenviikot n.d.). Ilmastoahdistuksen lisääntyessä matkailun päästöjen kompensointi luontoon kohdistuvan vapaaehtoistyön kautta voi olla tulevaisuuden trendi.

Päätin tehdä hankesuunnittelua opinnäytetyötyönäni, koska haluaisin tulevaisuudessa työskennellä erilaisissa maaseudun- ja matkailun kehittämishankkeissa. Hankesuunnitteluprosessin tunteminen lisää työmahdollisuuksiani ja omaa asiantuntijuuttani. Restonomiopintoihini kuuluvassa ensimmäisessä harjoittelussa työskentelin matkailuhankkeessa, ja sikäli minulla oli jo hyvä tuntuma hankekenttään ennen tätä opinnäytetyötä. Toiminnallinen opinnäytetyö kiinnosti minua siksi, että halusin päästä tekemään työtä käytännön kautta oppien ja samalla verkostoitua uusien ihmisten kanssa. Päätös oli hyvä, sillä käytännönläheinen työtapa oli monella tapaa opettavaisempi kuin perinteinen tutkimus.

Hankesuunnitelman teko prosessi oli kaiken kaikkiaan opettavainen, mutta hyvin erilainen prosessi kuin kuvittelin. Minulle realisoitui, kuinka paljon taustatyötä vaatii,

ennen kuin hanketta päästään kirjoittamaan varsinaisen suunnitelman muodossa. Alkuajatus oli, että suurin työ olisi itse hakemuksen kirjoittaminen, mutta nopeasti realisoitui, että opinnäytetyön työmäärä ei riitä hankesuunnitelman kirjoittamiseen asti. Sen sijaan prosessi sisälsi suunnittelua, taustatutkimusta, strategisten linjojen pohdintaa ja idean kehittämistä ja hiomista muiden ihmisten vakuuttamiseksi.

Suunnittelussa haasteita aiheutti esimerkiksi viestintä, joka ei aina toiminut parhaalla mahdollisella tavalla. Osa ihmisistä vastaa hitaasti sähköposteihin ja oli haastavaa saada ihmiset vastaamaan sähköiseen kyselyyn. Välillä oli haasteita, että hankeidea ymmärrettiin edes kasvokkain. Oman haasteensa aiheutti koronakriisi, joka pakotti opinnäytetyön teon etätyöksi, mikä esti kasvokkain tapaamiset muualla kuin netin kautta moneksi kuukaudeksi. TKI-työssä vastaan tuli myös se, että viestintä ymmärrettiin paikoin väärin, mikä aiheutti väärin ymmärryksiä ja tietokatkoja. Ihmiset tulkitsevat asioita aina omasta näkökulmastaan, eikä tulkinta ole aina sama, kuin mitä viestijä on tarkoittanut. Ihmiset myös tulkitsivat hankesuunnitteluprosessin vaiheita omalla tavallaan.

Prosessin aikataulu venyi alkuperäisestä muutamalla kuukaudella. Opinnäytetyön alkuperäinen idea oli olla valmis kesäkuussa 2020, mutta kirjoittamisprosessi venyi. Se, että hankeidea ei mennyt läpi ensimmäisestä Jorysta joulukuussa 2020, hidasti hankkeen suunnittelua, mutta antoi myös mahdollisuuden idean kehittämiseksi ja paremmalle hankkeelle. Opiskelija oli myös pitkän jakson muissa töissä, jolloin opinnäytetyölle oli suunniteltua vähemmän aikaa. Tämän opinnäytetyön aikana ei siis ehditty nähdä valmista hankehakemusta, ja nähtäväksi jää, toteutuuko hanke koskaan. Opinnäytetyön tavoite kuitenkin täyttyi, sillä uusi hankeidea syntyi ja aiheesta tehtiin hyvä taustatutkimus, jonka pohjalta myös hankesuunnitelma hahmottui jo niin pitkälle, että hankehakemusta voitiin alkaa valmistella.

Palaute hankeideasta oli pääosin positiivinen, vaikka kyseenalaistamistakin ilmeni. Hankeidean sopivuutta Keski-Suomen matkailun strategialinjauksiin kyseenalaistettiin, ja pohdittiin, onko siitä mahdollista saada riittävästi hyötyjä haittoihin verraten. Vapaaehtoismatkailussa yleisesti nähtiin paljon potentiaalia ja ideaa pidettiin mielenkiintoisena ja innostavana sekä uutuusarvoltaan hyvänä. On selvää, että uudet avaukset ja vieraat matkailumuodot herättävät kysymyksiä ja epäilyjä, ennen kuin aiheeseen tutustuu ja pystyy hahmottamaan sen haitat ja hyödyt laajemmin.

Lähes kaikilla ihmisillä, joiden kanssa keskustelin aiheesta, oli heti ideoita, kuinka vapaaehtoismatkailua voitaisiin hyödyntää. Silti ideoiden keräys Webropol-kyselyn kautta oli haastavaa. Ehkä yhtenä syynä siihen oli, että ihmiset eivät kuitenkaan nähneet omia ideoitaan tarpeeksi hyvinä ja olivat liian kriittisiä niitä kohtaan. Toinen syy huonoon vastausprosenttiin kyselyssä oli varmasti avoimet kysymykset, sillä ihmiset ovat ehkä tottuneempia vastaamaan monivalintakysymyksiin, joissa ei tarvitse itse tuottaa sisältöä niin paljon. Yksi syy huonoon vastausprosenttiin oli varmasti myös kiire, joka TKI-työssä on yleistä, jolloin asiantuntijoilla ei ollut aikaa vastata kyselyyn, ja se sivuutettiin, koska se ei ollut pakollinen.

Vapaaehtoismatkailuun liittyviä ideoita saatiin kuitenkin melko paljon, vaikka työpajoja oli vain yksi ja kyselyn vastaajamäärä pieni. Ideat olivat osaltaan sellaisia, mitä osattiin odottaa, mikä vahvisti ajatusta siitä, että ajatus vapaaehtoismatkailusta ymmärrettiin ja sen potentiaalia pidettiin hyvänä. Vapaaehtoismatkailuun suhtautumista ei kuitenkaan saatu selville yritys- ja yhteisökentän puolelta kuin yksittäisten ihmisten kohdalla. Kyselyn luotettavuutta ei voi mitata, koska kyselyssä kartoitettiin ennen kaikkea ideoita ja mielipiteitä, joita ei voi millään tapaa kumota vääriksi. Jos kysely toistettaisiin esimerkiksi yrittäjillä, voisivat näkemykset ja ideat vapaaehtoismatkailusta olla erilaisia kuin TKI-asiantuntijoilla. Suurempi vastaajamäärä toisi esille varmasti enemmän ideoita, ja todennäköisesti myös kriittisiä näkökulmia.

Vapaaehtoismatkailun työn tarjoajien kiinnostumista tulee kartoittaa lisää kaikilla aloilla. Esimerkkinä tästä on maatalousala. Niin työpajassa kuin kyselyssäkin nousi esille maatilan työt ja eläintenhoito. Oli suuri pettymys, että kyselyyn ei vastannut yksikään, joka olisi työskennellyt maatalousalalla, joten ei saatu tukea ajatukselle, että maatilatyöt sopisivat vapaaehtoismatkailuun. Eri maataloustöiden sopivuutta vapaaehtoismatkailijalle tulee edelleen selvittää.

On hienoa, että hankeidea sai jatkoluvan, ja suunnittelutyö jatkuu. Toivon, että hankeidea toteutuisi hankkeena, joka onnistuneesti edistäisi vapaaehtoismatkailua ja toisi hyötyä monipuolisesti yrittäjille, alueelle ja muille organisaatioille. Toivon että opinnäytetyötäni hyödynnettäisiin vapaaehtoismatkailun kehittämisessä. Oma toiveeni olisi myöhemmin työllistyä mukaan hankkeeseen, jos se saadaan toteutumaan.

Vapaaehtoismatkailu aiheena on potentiaalinen monille jatkotutkimuksille. Jatkotutkimuksen aiheena voisi olla esimerkiksi kansainvälisten matkailijoiden kokemukset Suomesta vapaaehtoismatkailun kohdemaana. Voisi olla hyödyllistä selvittää Suomeen tulevien vapaaehtoisten motiiveja, arvoja, kiinnostuksen kohteita ja syitä tulla Suomeen vapaaehtoistyöhön. Olisi hedelmällistä myös tutkia vapaaehtoistyötä matkailijoille tarjoavien yhteisöjen ja yritysten kokemuksia vapaaehtoismatkailusta ja sen hyödyistä ja haasteista, jotta voitaisiin paremmin arvioida vapaaehtoismatkailun soveltuvuutta Suomeen. Vapaaehtoismatkailu ylipäätään sisältää paljon uutta, koska se on Suomessa vielä niin harvinaista, ja samoista syistä se valikoitui hankeideaksi.

Opinnäytetyöni kautta sain taas uusia näkökulmia siitä, mitä on TKI-työ, ja millaisia toimintatapoja siihen liittyy. Opinnäytetyö vahvisti kiinnostustani työllistyä hanke maailmaan ja matkailun kehittämistyöhön. Opinnäytetyön kautta ymmärsin erityisesti, miten tärkeää on työkavereiden tuki ja kommentit suunnittelutyössä. Näin suuria hankkeita ei voi suunnitella yksin; muiden näkemyksiä tarvitaan, jotta ei lukkiudu liikaa omiin näkemyksiinsä ja että ideasta tulisi paras mahdollinen ja monia osapuolia hyödyttävä. Useat hankkeet ovat rahoitettu verovaroin, ja siksi on mietittävä tarkkaan, mikä on sellaista kehitystä, joka hyödyttää aluetta ja laajasti kansalaisia, joiden pussista hanke rahoitetaan.

Lähteet

- Anttila, A. 1998. Mitä on kansainvälinen vapaaehtoistyö? Artikkeliteoksessa Maailmantalkoissa KVT 1947-1997. Kansainvälistä vapaaehtoistyötä ja työleirejä. Toimittanut Katri Syrjälä, Ahti Anttila, Jussi Keinänen ja toimituskunta. Kansainvälinen vapaaehtoistyö ry: 1998. Tammer-paino.
- Benson, A. & Wearing, S. 2012. Volunteer Tourism: Commodified Trend or a New Phenomenon? Artikkeliteoksessa Controversies in Tourism. Toimittanut Omar Moufakkir ja Peter M. Burns. CAB international: 2012.
- Budd, K. 2018. 5 myths of voluntourism. Artikkeliteoksessa National Geographic-internetartikkeli. Viitattu 22.1.2020. <https://www.nationalgeographic.com/travel/intelligent-travel/2015/02/04/unpacking-voluntourism-five-myths/>
- Euroopan solidaarisuusjoukkojen vapaaehtoistyö n.d. Maailmanvaihto Ry:n nettisivut. Viitattu 3.2.2020. <https://maailmanvaihto.fi/vapaaehtoistyohon-ulkomaille/esc-vapaaehtoistyohon-eurooppaan/>
- Fennel, D. 2003. Ecotourism: An introduction. 2003: Routledge.
- Gringo Trails n.d. Matkailuelokuvan esittely sivu. Elokuva traileri. <http://gringotrails.com/trailer/>
- Havas, K. & Adamsson, K. 2019. Nam! Hungry for Finland: Z-sukupolvi ruokamatkalla. Artikkeliteoksessa Haaga-Helia ammattikorkeakoulun ylläpitämä Signals makes you wonder-sivusto. Viitattu 11.2.2020. <https://esignals.haaga-helia.fi/2019/03/21/nam-hungry-for-finland-z-sukupolvi-ruokamatkalla/>
- Haslebacher, C., Varga, P. & Murphy, H. 2016. Examining the motivations of volunteer tourists; Insight from pictures posted in social media. Konferenssiartikkeli. University of Applied Sciences Western Switzerland: 2016
- Heikka, M. 1998. Vapaaehtoistyö tulevaisuuden yhteiskunnassa. Artikkeliteoksessa KVT Maailmantalkoissa 1947-1997. Kansainvälistä vapaaehtoistyötä ja työleirejä. Toimittanut Katri Syrjälä, Ahti Anttila, Jussi Keinänen ja toimituskunta. Kansainvälinen vapaaehtoistyö ry: 1998. Tammer-paino.

HelpX n.d. HelpX- vapaaehtoissivusto. Viitattu 21.1.2020.

https://www.helpx.net/hostlist.asp?host_region=311&network=3

Holopainen, M. 2015. Vapaaehtoismatkailu – mitä se oikein on ja miksi tehdä töitä

lomalla? Artikkel. Rantapallo.fi- sivusto. Viitattu 3.1.2020. [https://www.ranta-](https://www.rantapallo.fi/asiantuntijat/vastuullinen-matkailu-asiantuntijat/vapaaehtoismatkailu-mita-se-oikein-on-ja-miksi-tehda-toita-lomalla/)

[pallo.fi/asiantuntijat/vastuullinen-matkailu-asiantuntijat/vapaaehtoismatkailu-mita-se-oikein-on-ja-miksi-tehda-toita-lomalla/](https://www.rantapallo.fi/asiantuntijat/vastuullinen-matkailu-asiantuntijat/vapaaehtoismatkailu-mita-se-oikein-on-ja-miksi-tehda-toita-lomalla/)

Huttunen, S. 2013. Töihin lomalle: Kenelle vapaaehtoismatkailu sopii? Artikkel. Ran-

tapallo.fi-sivustolla. Viitattu 10.2.2020. [https://www.rantapallo.fi/aktiivilomat/toihin-](https://www.rantapallo.fi/aktiivilomat/toihin-lomalle-kenelle-vapaaehtoismatkailu-sopii/)

[lomalle-kenelle-vapaaehtoismatkailu-sopii/](https://www.rantapallo.fi/aktiivilomat/toihin-lomalle-kenelle-vapaaehtoismatkailu-sopii/)

Jesionka, N. n.d. The Reality of Voluntourism and the Conversations We're Not Hav-

ing. Artikkel. The Muse-sivusto. Viitattu 22.1.2020. [https://www.themuse.com/ad-](https://www.themuse.com/advice/the-reality-of-voluntourism-and-the-conversations-were-not-having)

[vice/the-reality-of-voluntourism-and-the-conversations-were-not-having](https://www.themuse.com/advice/the-reality-of-voluntourism-and-the-conversations-were-not-having)

Kananen, J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Kehittämistutkimuksen

kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja- sarja.

Toimittaja Risto Heikkinen. Jyväskylän ammattikorkeakoulu: 2012.

Kananen, J. 2017. Kehittämistutkimus interventiotutkimuksen muotona. Opas

opinnäytetyön tai ProGradun kirjoittajalle. Jyväskylän ammattikorkeakoulun

julkaisuja- sarja. Toimittaja Teemu Makkonen. Jyväskylän ammattikorkeakoulu: 2017.

Kansainväliset vapaaehtoiset n.d. Metsähallituksen nettisivut. Viitattu 22.1.2020.

<https://www.luontoon.fi/vapaaehtoistoiminta/kansainvalisetvapaaehtoiset>

Kontogeorgopoulos, N. 2016. Forays into the backstage: volunteer tourism and the

pursuit of object authenticity. Artikkel. Journal of Tourism and Cultural Change,

2016. Routledge.

Koutonen, J. 2018. Nykymatkailija haluaa kokea paikallisten arkea – "Kukaan ei halua

olla turisti". Yle-Uutinen. Yle-uutisten nettisivut. Viitattu 10.2.2020.

<https://yle.fi/uutiset/3-10155221>

Julkista tukea matkailun kehittämiseen n.d. Julkaisu. Työ- ja elinkeinoministeriön

nettisivut. Viitattu 2.1.2020. <https://tem.fi/julkista-tukea-matkailun-kehittamiseen>

Maailmanvaihto- ICYE Finland n.d. Maailmanvaihto Ry:n nettisivut. Viitattu 3.1.2020. <https://maailmanvaihto.fi/maailmanvaihto-icye-finland/>

Maaseutu työllistäisi mutta työvoimasta on pulaa, 2018. Artikkelin Maaseudun tulevaisuuden verkkosivuilla 6.12.2018. Viitattu 16.1.2020. <https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/talous/artikkeli-1.343113>

Millainen hanke voi saada rahoitusta. n.d. Rakenerahastot.fi. Kestävää kasvua ja työtä-ohjelma. EU. Viitattu 30.10.2019. <https://www.rakenerahastot.fi/millainen-hanke-voi-saada-rahoitusta->

Paimenviikot. n.d. Metsähallituksen nettisivut. Ilmoitus paimenviikoille ilmoittautumisesta. Viitattu 22.1.2020. <https://www.luontoon.fi/vapaaehtoistoiminta/paimenviikot>

Partanen, M. 2019. Näkökulma: Ilmastoahdistusta vai ilmastotoivoa? Artikkelin WWF-Suomen nettisivut. Viitattu 10.2.2020. <https://wwf.fi/uutiset/2019/12/nakokulma-ilmastoahdistusta-vai-ilmastotoivoa/>

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Puheenvuoroja 72. Turun ammattikorkeakoulu: 2013.

Service Civil International n.d. Service Civil International-vapaaehtoistyöpaikkojen kansainvälinen portaali. Viitattu 4.2.2020. <http://www.longterm.lteg.info/index.php/project/publicView/00586>

Sign up. n.d. Rekisteröitymissivu WWoof Independent-internetalustalle. WWoof Independent-nettisivut. Viitattu 5.2.2020. <https://woofindependents.org/woofer/register>

Suomen leirit. n.d. Kansainvälinen vapaaehtoistyö Ry:n nettisivut. Viitattu 3.2.2020. <https://www.kvtfinland.org/suomen-leirit/>

Suomen vapaaehtoistyöleirit 2019, n.d. Kansainvälinen vapaaehtoistyö Ry:n nettisivut. Viitattu 4.2.2020. <https://www.kvtfinland.org/suomen-vapaaehtoistyoleirit/>

Roy, R. n.d. Voluntourism Will Continue To Be A Top Travel Trend In 2020. Blogiteksti sivustolla volunteeringolutions.org. Viitattu 20.1.2020. <https://www.volunteeringsolutions.com/blog/voluntourism-will-continue-to-be-a-top-travel-trend/>

Tarssanen, S. 2009. Elämystuottajan käsikirja. Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus. 6.painos. Rovaniemi: 2009. <http://www.kulmat.fi/images/tiedostot/Artikkelit/elamystuottaja%20ksikirja.pdf>

Toiminta. n.d. Kansalaisareenan nettisivut. Viitattu 21.1.2020. <http://www.kansalaisareena.fi/tietoa-meista/toiminta/>

Tule mukaan Punaisen Ristin toimintaan n.d. Punaisen ristin nettisivut. Viitattu 4.2.2020. <https://www.punainenristi.fi/tule-mukaan>

Tule mukaan avustustyöntekijäksi ulkomaille n.d. Punaisen ristin nettisivut. Viitattu 4.2.2020. <https://www.punainenristi.fi/tule-mukaan/avustustyontekijaksi>

Tutkimus- kehitys ja innovaatiotoiminta n.d. JAMK Elmo Intra. JAMKin verkkosivut. Viitattu 19.8.2020 <https://intra.jamk.fi/tki/Sivut/default.aspx>

Tutkimuspäiväkirja n.d. KvaliMOTV, nettisivut. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto ja menetelmäopetuksen tietovaranto. Viitattu 31.8.2020. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L4_2_2.html

Vapaaehtoistyöhön ulkomaille n.d. Maailmanvaihto Ry:n nettisivut. Viitattu 4.2.2020. <https://maailmanvaihto.fi/vapaaehtoistyohon-ulkomaille/>

Yhdessä enemmän – kestävä kasvua ja uudistumista Suomen matkailuun, 2019. Suomen matkailustrategia 2019–2028 ja toimenpiteet 2019–2023. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. 2019:60. Viitattu 2.1.2020. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161906/TEM_2019_60.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Yksiköiden TKI-toiminta n.d. JAMK Elmo Intra. JAMKin verkkosivut. Viitattu 19.8.2020 <https://intra.jamk.fi/tki/Sivut/TKI-toiminta%20yksik%C3%B6iss%C3%A4.aspx>

Yöpymiset Keski-Suomessa 1999-2018. 2019. Tilastopalvelu Ruudolf. Business Finland. Viitattu 30.10.2019. http://visitfinland.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/VisitFinland/VisitFinland_Majoitustilastot/visitfinland_matk_pxt_116t.px/table/tableViewLayout1/

Yöpymiset koko maassa 1999-2018. Tilastopalvelu Ruudolf. Business Finland. Viitattu 30.10.2019. http://visitfinland.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/VisitFinland/VisitFinland_Majoitustilastot/visitfinland_matk_pxt_116t.px/table/tableViewLayout1/

Vapaaehtoistyö n.d. Maailmalle.net-sivusto. Viitattu 16.1.2020. <https://www.maailmalle.net/vaihdot/vapaaehtoistyö>

Vapaaehtoistyö ulkomailla n.d. Merimieskirkon nettisivut. Viitattu 3.2.2020. <https://merimieskirkko.fi/vapaaehtoistyö/>

Vapaaehtoistyö ulkomailla 2. n.d. Kansainvälinen vapaaehtoistyö ry:n nettisivut. Viitattu 3.2.2020. <https://www.kvtfinland.org/vapaaehtoistyö-ulkomailla/>

Volunteer tourism: A Global analysis 2008. TRAM Tourism Research and Marketing. Atlas, Association for Tourism and Leisure education: 2008.

Voluntourism: the good and the bad 2018. Artikkelit 1.10.2018. World Vision- nettisivut. Viitattu 13.1.2020. <https://www.worldvision.ca/stories/voluntourism-the-good-and-the-bad>

Volunteer Tourism - International, Travel & Tourism Analyst No 16, 2008. Mintel International Group Ltd: 2008. Viitattu 20.1.2020. https://www.researchgate.net/publication/303304492_Volunteer_Tourism_-_International

What is transformational travel n.d. Transformational Travel Council- yhdistyksen nettisivut. Viitattu 24.1.2020. <https://www.transformational.travel/about-tt-page>

Wearing, S. 2001. Volunteer Tourism: Experiences That Make a Difference. Wallingford CAB International: 2001.

Workaway n.d. Workaway- nettisivusto. Viitattu 3.1.2020. <https://www.workaway.info/>

WWoof Mission Statement n.d. Järjestön esittely. WWoof Independent-nettisivut. Viitattu 5.2.2020. <https://wwoofindependents.org/be-woofer>

Liite 1. Yöpymiset Keski-Suomessa 1999-2018. Kuvakaappaus palvelusta Tilastopalvelu Rudolf.

Vuosittaiset yöpymiset ja saapuneet asuinmaittain muuttujina Alue, Maa, Tiedot ja Vuosi

	Yöpymiset, lkm																				
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
AL Keski-Suomi																					
Yhteensä	935 886	999 619	1 006 593	944 174	1 044 598	984 302	997 394	976 243	1 078 704	1 091 925	1 103 860	1 152 396	1 101 956	1 152 496	1 096 737	1 043 782	983 229	1 017 601	1 045 577	1 086 882	
Kotimaiset	802 905	839 486	854 455	793 228	859 244	817 477	837 621	815 721	883 775	905 941	936 032	978 639	929 782	970 759	940 606	890 822	854 577	882 131	885 285	939 962	
Ulkomaiset	132 981	160 133	152 138	150 946	185 354	166 825	159 773	160 522	194 929	185 984	167 828	173 757	172 174	181 737	156 131	152 960	128 652	135 470	160 292	146 920	
„SK Jyväskylä/seutu																					
Yhteensä	439 950	463 779	447 155	437 792	467 550	454 710	455 800	458 031	505 192	544 645	535 433	572 540	554 433	593 142	583 435	585 910	566 794	582 099	593 844	645 642	
Kotimaiset	352 757	369 372	362 821	355 829	384 355	366 141	373 917	368 503	411 025	446 629	445 603	482 131	463 273	494 559	503 590	503 839	492 811	500 946	499 239	554 983	
Ulkomaiset	87 193	94 407	84 334	81 963	83 195	88 569	81 883	89 528	94 167	98 016	89 830	90 409	91 160	98 583	79 845	82 071	73 983	81 153	94 605	90 659	
„...179 Jyväskylä																					
Yhteensä	348 893	371 827	360 875	359 665	381 051	365 016	365 135	371 066	393 508	427 484	415 838	448 003	444 039	448 452	429 964	444 679	430 282	444 245	458 094	479 763	
Kotimaiset	275 858	289 922	287 788	286 429	306 068	284 578	294 282	292 055	311 976	343 443	342 230	374 829	367 171	363 156	363 894	376 858	369 609	376 773	379 060	402 910	
Ulkomaiset	73 035	81 905	73 087	73 236	74 983	80 438	70 853	79 011	81 532	84 041	73 608	73 174	76 868	85 296	66 070	67 821	60 673	67 472	79 034	76 853	
„...182 Jämsä																					
Yhteensä	174 951	234 541	239 836	204 036	265 019	235 002	232 329	207 023	250 161	249 840	286 378	309 330	277 610	299 846	254 622	218 907	204 502	212 341	228 883	235 939	
Kotimaiset	150 285	187 628	194 514	165 583	208 431	178 645	174 352	156 997	182 531	184 223	233 859	248 092	221 724	240 363	204 310	168 725	164 659	178 741	190 516	194 771	
Ulkomaiset	24 666	46 913	45 322	38 453	56 588	56 357	57 977	50 026	67 630	65 617	52 519	61 238	55 886	59 483	50 312	50 182	39 843	33 600	38 367	41 168	

Liite 2. Yöpyymiset koko maassa 1999-2018. Kuva-
kaappaus palvelusta Tilastopalvelu Ruudolf.

Vuosittaiset yöpyymiset ja saapuneet asuimattain muuttujina Alue, Maa, Tiedot ja Vuosi

	Yöpyymiset, lkm																				
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
KOKO MAA																					
Yhteensä	16 048 747	16 484 938	16 714 455	16 462 350	16 508 254	16 626 590	17 259 037	18 168 869	19 036 665	19 465 116	18 567 338	19 248 057	19 987 871	20 317 582	20 241 057	19 785 412	19 738 123	20 343 433	21 914 154	22 235 084	
Kotimaiset	12 205 535	12 356 012	12 445 473	12 092 585	12 086 636	12 243 392	12 760 402	13 165 119	13 708 450	13 962 574	13 677 332	14 242 989	14 480 403	14 514 623	14 380 610	14 075 072	14 227 773	14 572 158	15 171 320	15 392 495	
Ulkomaiset	3 843 212	4 128 926	4 268 982	4 369 765	4 421 618	4 383 198	4 498 635	5 003 750	5 328 215	5 502 542	4 890 006	5 005 068	5 507 468	5 802 959	5 860 447	5 710 340	5 510 350	5 771 275	6 742 834	6 842 589	

Liite 3. Ideapaperi hankesuunnittelun tueksi ja idean esittelyä varten

Aiheidea uudeksi hankkeeksi

Keski-Suomesta Suomen Vapaaehtoismatkailun kärkialue

(Value-hanke)

Keski-Suomen matkailustrategiaa luodaan useiden toimijoiden yhteistyönä vuoden 2020 aikana. Tähän mennessä työpajojen aineistossa on nostettu vastuullinen matkailu erääksi teemaksi seuraten alueemme pääsyä yhdeksi pilottikohteeksi Visit Finlandin Sustainable Travelling Destination –ohjelmaan. Tämä hankeidea kuuluu sosiaalisesti vastuullisen matkailukohteen erääksi tärkeäksi matkailumuodoksi (Harold Goodwin 2016, 176).

Visit Finlandin tekemän tutkimuksen mukaan matkailijoiden valitessa Pohjoismaista destinaatiota Suomen kulttuuri tunnistetaan edelleen huonommin kuin Tanskan ja Ruotsin kulttuuri (Wakonen 2020). Siksi paikalliskulttuuri ympäristönä ja matkakohteen valintakriteerinä edesauttaisi koko Suomen matkailun edistämistä; vapaaehtoismatkailuksi kutsuttua matkailun muotoa ei ole vielä muualla Suomessa ainakaan markkinoitu aktiivisesti. Live like a local –kulttuurimatkailun trendi on edelleen voimakas matkailijoiden halutessa aktiivilomia. Sellaista on vastuullisessa muodossaan myös vapaaehtoismatkailu.

Vapaaehtoismatkailulla (volunteer tourism) tai vapaaehtoistyömatkailulla tarkoitetaan matkailun muotoa, jossa matkailija oman elinpiirinsä ulkopuolella tekee töitä ilman palkkaa jonkin yhteisön, projektin tai muun intressin hyväksi. Vapaaehtoismatkailijaa motivoi esimerkiksi tietoisuus ympäristön epäkohdista, auttamisen halu, halu itsensä kehittämiseen, oppiminen ja vaikutusmahdollisuudet omaan ja muiden elämään. (Holopainen, M. 2015.)

Englanninkielinen termi voluntourism tarkoittaa vapaaehtoistyön ja matkailun yhdistämistä. Se tarkoittaa matkailun muotoa, jossa matkailija osallistuu vapaaehtoistyöhön, joka on yleensä hyväntekeväisyyttä. Matkailijat voivat olla kaikenikäisiä ja tulla ympäri maailmaa. Tyypillisesti työ liittyy esimerkiksi maatalouteen, terveyden huoltoon tai koulutukseen. (Voluntourism: the good and the bad 2018.) Juuri tällaista työtä on Suomessa tarjolla, ja MTK:n mukaan jotkut maatalouden kohteet uhkaavat

jäädä jopa ilman tärkeitä sesonkityöntekijöitä juurikin koronaviruksen luoman toimintaympäristön epävarmuuden vuoksi (HS 6.4.2020). Vapaaehtoismatkailun konseptointi tällaiseen työmarkkinatilanteeseen olisi eräs mahdollisuus myös Suomessa.

Vapaaehtoistyön tarkoituksena ei ole kilpailla palkatuista työpaikoista tai julkisesta vallasta. Vapaaehtoistyön tarkoituksena on täydentää työvoiman tarvetta esimerkiksi kohteissa, joissa palkkatyö ei ole mahdollista työn luonteen tai rahoituksen puutteen takia. Vapaaehtoistyön kohteet valitaan niiden sosiaalisen arvon takia. Yleensä matkat vapaaehtoistyön kohteeseen maksetaan itse. Kansainvälisessä vapaaehtoistyössä voi oppia tuntemaan kulttuureja, eri maiden olosuhteita ja ihmisiä. (Anttila 1998, 3.) Näissä ajankohtaisissa olosuhteissa tarvitaan julkista tukirahoitusta tekijöiden tuomiseksi Suomeen, jolloin vapaaehtoismatkailun konseptin kokeilu voisi tuottaa myös myöhemmin ansaintamallina hyödynnettävän ratkaisun. Ulkolaisen matkailumotiivi Suomessa on tärkeä matkailupalvelujen kulutusvirran kannalta.

Koko hankkeen toteutusajankohta: 2020-2021

Hakemuksen b-kohdat: toteutettavissa jo kesäkuusta 2020 alkaen

Alustava budjetti: 150 000

Hakemuksen b-kohdat: budjetti 75 000

Toteuttajat: JAMK, kyläyhdistykset ja vapaaehtoistyön organisaatiot

Hakemuksen b-kohdat: JAMK, erikseen valitut 2-3 vapaaehtoistyön organisaatiota ja keskisuomalaisia yritystoimijoita 5-10

Rahoituslähde: Maaseuturahasto tai Leader-rahoitus kartoitushanketta varten.

Hakemuksen b-kohdat: Korona-ajan Keski-Suomen Liiton rahoituslähde

Hankeidea: Hanke haluaa mahdollistaa ulkomaalaisen tai kotimaan matkailijan halun lomilla tekemällä työtä ja tarpeen kokea kulttuuria tekemällä vapaaehtoistyötä. Hanke haluaa löytää toimijat, jotka hyötyisivät vapaaehtoismatkailijoista ja samalla saisivat iloa kansainvälisyydestä ja erilaisesta osaamisesta. Voisiko esimerkiksi maaseutumatkailuyritys tai kyläyhdistys saada itselleen lisävirtaa kansainvälisestä vierasta, joka ruokaa ja majoitusta vastaan hoitaa puutarhaa, kolaa pihaa tai tekee

muuta sellaista, johon toimijalla itsellään ei ole aikaa, halua tai osaamista? Voisivatko kaupalliset ”työomat” luoda uutta liiketoimintaa Keski-Suomeen?

Hankkeen tavoitteet

1. Tunnistaa edellytyksiä kaupalliselle vapaaehtoisturismatkailulle Keski-Suomen maakunnassa
2. Lisätä maaseudun elinvoimaa ja mahdollista kansainvälistymispyrkimystä
3. Hankkeen päämääränä on luoda vapaaehtoisturismien konsepti tai toimintamalli, jota voi soveltaa Visit Finlandin vastuullisen matkailun destinaatiossa.

Kohderyhmä (välittömät): alueella asuvat paikalliset, organisaatiot ja yritykset, jotka kaipaavat apukäsiä tai eivät kykene löytämään työvoimaa, matkailuyritykset, vapaaehtoismatkailusta kiinnostuneet kansainväliset ja suomalaiset matkailijat, vapaaehtoismatkailijoita välittävät organisaatiot

Kohderyhmä (välilliset): matkailuorganisaatiot

Hakemuksen b-kohdat: Maatalouden toimijat, matkailuyritykset

Hankkeen mahdollinen sisältö

- Vapaaehtoisturismatkailun mahdollisuuksien, haasteiden sekä riskien kartoittaminen, olemassa olevien toimijoiden benchmarking, selvittää olemassa olevien toimintamallien avulla mahdollinen sopivuus vapaaehtoismatkailun kaupalliselle toimintamallille, yhteistyökumppanien löytäminen (esim. vapaaehtoismatkailijoita välittävät organisaatiot, vapaaehtoismatkailijoita ja -työtä välittävät nettisivut)
- Mahdollisten toimijoiden löytäminen ja sitouttaminen esim. kyläyhdistykset, yrittäjät, yksityiset. Tavoitteena toimijoiden avulla selvittää millainen suomalainen elämäntapa soveltuisi vapaaehtoismatkailun sisällöksi

Value-hankkeen tavoitteena on rakentaa verkostoja vapaaehtoismatkailun edistämiseksi. Value-hanke ei halua rakentaa kilpailevaa toimintamallia, vaan hyödyntää jo olemassa olevia kansallisia ja kansainvälisiä vapaaehtoismatkailun toimijoita ja parantaa heidän näkyvyyttään Keski-Suomessa. Hankkeen tarkoituksena on löytää olemassa olevat vapaaehtoisia välittävät järjestöt ja löytää Keski-Suomesta uusia ”työnantajia” vapaaehtoisille. Potentiaalisia vapaaehtoismatkailijan työnantajia voisivat olla esimerkiksi yleishyödylliset yhteisöt, kyläyhdistykset, maatilat, maaseutumatkailuyritykset, yksityiset ihmiset tai muut toimijat, jotka kokevat tarpeelliseksi edistää omaa kansainvälisyyttään ja saada apukäsiä omaan toimintaansa.

Hankkeen yhtenä tavoitteena on lisätä vapaaehtoismatkailun tunnettavuutta, jotta yhteisöt ja matkailijat voisivat saada molemminpuolista hyötyä. Suomi ei ole tunnettu vapaaehtoismatkailun kohde, joten hanke haluaa edistää Suomen, ja alueellisesti erityisesti Keski-Suomen, tunnettavuutta vapaaehtoismatkailun kohteena. Hanke haluaa selvittää olisiko vapaaehtoismatkailusta apua maaseudun ja tiettyjen toimialojen työvoimapulaan syntyvyyden laskiessa. Hanke haluaa myös selvittää, voisivatko kaupalliset vapaaehtoismatkailutuotteet tuoda lisää liiketoimintaa Keski-Suomeen.

Nykyajan matkailija etsii matkaltaan paikallisia, autenttisia elämyksiä ja haluaa kokea matkallaan oppimista, syvempää kulttuurien kohtaamista ja elämää muuttavia kokemuksia. Live like a local- trendi on muuttanut länsimaisten matkailijoiden käsityksiä matkailusta, ja matkalta haetaan entistä enemmän kohtaamisia paikallisten kanssa ja halua kokea samoja asioita kuin mitä paikalliset arjessaan tekevät (Koutonen 2018.). Lisäksi nykyajan matkailijaa vaivaa tietoisuus ilmastonmuutoksesta ja matkailun aiheuttamista ympäristöongelmista, joita matkailijat haluavat kompensoida tekemällä matkoillaan parempia valintoja. Erityisesti nuoret kokevat ilmastoahdistusta (Partanen 2019.) ja tulevaisuuden matkailijoina nuoret ovatkin entistä tietoisempia matkailun päästöistä ja hakevat matkoilleen merkitystä ja kestävämpää näkökulmaa. Vapaaehtoismatkailu tarjoaa vaihtoehdon ihmisten haluun tehdä maailmalle hyvää, ja samalla päästä lähelle paikallista kulttuuria ja ihmisiä.

Vapaaehtoismatkailijoita on monen ikäisiä koulunsa päättäneistä välivuoden pitäjistä eläkeläisiin. Tyypillisesti vapaaehtoismatkalle lähdetään pitämään taukoa työelämästä tai opiskeluista ja matkalta haetaan uutta suuntaa elämälle. Vapaaehtoismatka voi kestää viikosta kuukausiin. Vapaaehtoismatkailijoista suurempi osa on naisia kuin miehiä. (Huttunen 2013.)

Vapaaehtoismatkailu Suomessa nykyään

Suomessa vapaaehtoismatkailun päätoimijoita ovat kansalaisjärjestöt. Kansalaisjärjestöjen päätoimenkuva on lähettää suomalaisia vapaaehtoisoihin ulkomaille, mutta osa järjestöistä välittää vapaaehtoismatkailijoita myös Suomeen. Kaupallista Suomeen suuntautuvaa vapaaehtoismatkailua ei juurikaan ole olemassa, joten hankkeen

yhtenä toimenpiteenä on selvittää, voisivatko kaupalliset työolomat tarjota uusia liike-toimintamahdollisuuksia.

Toimintamuoto	Toimijoita	Rahoitusmuoto	Toiminta ulkomailla	Suomeen suuntautuva matkailu
Kansalaisjärjestöt	Kansainvälinen vapaaehtois työ, Maailmanvaihto Ry, Allianssi, AIESEC, Euroopan solidaarisuusjoukot, Suomen Merimieskirkko	Valtaosa voittoa tavoittelemattomia yhdistyksiä. Matkailija yleensä maksaa matkakulunsa, osallistumismaksun ja toimistokulut. Järjestöt saavat rahoitusta tukina ja lahjoituksina. Esim. EU rahoittajana.	Suomalaisten välittäminen ulkomaille työleireille ja pitkäaikaiseen vapaaehtoistyöhön.	KVT järjestää työleirejä Suomessa kansainvälisille matkailijoille. Maailmanvaihto välittää pitkäaikaisia vapaaehtoisia Suomeen töihin ja etsii heille työpaikkoja ja isäntäperheitä.
Kaupalliset vapaaehtoistyön välittäjät	Kilroy, GoExplore, useita muita	Osallistuja maksaa kaupallisesta, koordinoidusta vapaaehtoistoinnista	Ulkomaille sijoittuvat vapaaehtoishjelmat	Suomeen suuntautuvaa kaupallista vapaaehtoismatkailua ei juurikaan ole.
Internetalustat	Workaway, HelpX, Wwoof Independents	Sekä matkailija että Host maksavat alustan käyttömaksun. Matkailija maksaa omat matkakulunsa. Host tarjoaa ruuan ja majoituksen.	Toimivat kansainvälisesti ympäri maailmaa, ei kotipaikkaa. Matkailija itse huolehtii viisumit yms. Alusta auttaa	Suomessa on lukuisia yksityisiä ja yrityksiä, jotka hyödyntävät itsenäisesti matkaavia vapaaehtoisia.

			vain verkostoitumisessa.	
Suomen sisäinen vapaaehtoistyö	Metsähallituksen paimenviihkö, suomalaisien tekemä järjestötyö	”Työlomat” Suomen sisällä, matkailija maksaa lomastaan.		Voisivatko ulkomaalaiset vapaaehtoismatkailijat tulevaisuudessa hyödyttää suomalaisia järjestöjä?

Taulukon lähde: Koottu toimijoiden nettisivuilta

Vapaaehtoismatkailun riskit ja haasteet

Vapaaehtoismatkailuun sisältyy samoja ongelmia kuin muihinkin matkailun muotoihin; matkailun aiheuttamat päästöt ovat samankaltaiset. Usein vapaaehtoismatkailija kuitenkin viipyy kohteessa pidempään tai matkailee maan sisällä työskennellen useassa eri kohteessa, jolloin matkustuksen ilmastokuorma on suhteessa vähäisempi.

Maailmalla vapaaehtoismatkailu on saanut paljon kritiikkiä, koska varsinkin monissa köyhissä maissa vapaaehtoistyövoimaa on käytetty väärin. Vapaaehtoistyöntekijät ovat esimerkiksi vieneet paikallisilta töitä ja heitä on käytetty rahan tulona silloin kun työvoimaa ei oikeastaan olisi tarvittu. Vapaaehtoismatkailua on saatettu kaupallistaa väärin; osaamaton työvoima on saattanut maksaa päästäkseen tekemään vapaaehtoistyötä, josta on ollut paikallisille enemmän haittaa kuin hyötyä. Vapaaehtoistyöntekijöillä ei voi korvata ammattityövoimaa, ja ei voida olettaa, että vapaaehtoiset osaisivat johtaa omaa työtään vieraassa maassa. (Voluntourism: the good and the bad 2018.)

Usein vaihtuva vapaaehtoistyövoima voi olla huono asia jatkuvissa projekteissa tai esimerkiksi sosiaalisessa työssä, jossa lapsen hoitaja vaihtuu usein. Joissain tapauksissa vapaaehtoistyöntekijät ovat saattaneet elää paremmissa oloissa kuin paikalliset,

sen sijaan että vapaaehtoiseen suunnatut varat olisi käytetty yhteisön hyväksi. (Mt. 2018.)

Joillekin matkailijoille vapaaehtoismatkailu näyttäytyy edullisena väylänä matkailla, ilman oikeaa motivaatiota muiden auttamiseen. Vapaaehtoistyön tekeminen voi olla väylä oman egon parantamiseen ja useimmat vapaaehtoiset lähtevätkin matkalle ennen kaikkea kehittämään itseään ja auttaminen on toissijainen asia (Volunteer tourism: Global analysis 2008, 32-33, Benson & Wearing 2012, 245). Vapaaehtoisilla saattaa olla epärealistisia odotuksia työn suhteen ja vääränlaisia motiiveja matkalle lähtöön.

Hankkeen ideointityöpajassa haasteeksi arveltiin nousevan monet Suomen lakiin liittyvät haasteet. Suomessa esimerkiksi vaaditaan hygieniapassi tai muita ammattipätevyyteen liittyviä vaatimuksia, jotta ihminen voi työskennellä tietyissä tehtävissä. Ei ole itsestään selvää millaisiin työtehtäviin vapaaehtoismatkailija voidaan laittaa, ja mitkä ovat vapaaehtoisen ja työnantajan vastuut ja velvollisuudet.

Vapaaehtoismatkailun tulevaisuus

Vapaaehtoismatkailu vastaa monilta osin nykyajan matkailijan tarpeisiin ja siksi hanke haluaa selvittää, tarjoaisiko vapaaehtoismatkailu tulevaisuudessa Suomessa yhteiskunnallista hyötyä ja uutta liiketoimintaa. Value-hanke haluaa löytää ratkaisuja vapaaehtoismatkailun ongelmiin ja edistää vastuullista ja eettistä vapaaehtoismatkailua, jotta hyödyt olisivat haittoja suuremmat. Hanke haluaa luoda vapaaehtoismatkailusta varteen otettavan matkailumuodon myös teollistuneissa maissa ja luoda Keski-Suomesta vapaaehtoismatkailun mallialueen Suomessa. Hanke haluaa selvittää, millainen on tulevaisuuden vapaaehtoismatkailija.

Uudet matkailevat sukupolvet muuttavat matkailua. Z-sukupolvi, 2000-luvulla syntyneet, matkailevat keskimäärin kuukauden vuodessa, ja ovat tiedostavia ja kestävyys-hakuisia. Z-sukupolvi on kiinnostunut muistakin kuin massakohteista ja matkan budjetti on heille yksi isoimpia matkaa määritteleviä tekijöitä. Sosiaalinen media on Z-sukupolven matkailussa suuressa roolissa. Z-sukupolvea kiinnostavat laadukas palvelu ja aktiviteetit, autenttisuus ja henkilökohtaisuus. Z-sukupolven matkailijoita on monenlaisia ja heidän matkailussaan korostuu ristiriitaisesti halu kiertotalouden edistämiseen ja toisaalta tinkimättömyys omista nautinnoista. (Havas & Adamsson 2019.)

Hankkeessa halutaan perehtyä siihen, voisiko Z-sukupolvi olla vapaaehtoismatkailun pilottikohderyhmä Keski-Suomessa, muita kohderyhmiä unohtamatta. Sosiaalisen median rooli vapaaehtoismatkailun markkinoinnissa on olennainen osa Z-sukupolven matkailua, ja hanke haluaa tutkia myös sosiaalista mediaa vapaaehtoismatkailun markkinoijana, toimijoiden työkaluna ja mahdollisena jakelukanavana.

Toimenpiteet Value-hankkeessa

Hanketta halutaan edistää kahdella eri tavalla

- a) pitkäkestoinen, noin vuoden mittainen esiselvityshanke
- b) korona-kriisistä selviämistä tukeva nopea pilotointi- ja kokeilujakso Kesä-Syky 2020

Vaihe 1: Benchmarkkaus

- a) Ensimmäisessä vaiheessa tutustutaan Keski-Suomalaisiin toimijoihin, jotka ovat hyödyntäneet vapaaehtoismatkailijoita oman toimintansa tukena. Benchmarkkauksen tavoitteena on selvittää, minkä kanavien kautta he ovat vapaaehtoisia löytäneet, onko vapaaehtoisista ollut heille liiketoiminnallista, yhteiskunnallista tai henkilökohtaista hyötyä ja mitkä asiat vapaaehtoisten työllistämässä ovat olleet haastavia tai kokonaan estäneet vapaaehtoisen työllistämisen. Toisena benchmarkkauskohteena ovat vapaaehtoisia välittävät järjestöt ja alustat ja tutustuminen heidän toimintaperiaatteisiinsa ja yhteistyön alkuun paneminen.
- b) Tavoitteena on nopealla aikataululla löytää yhteistyöhön 2-3 vapaaehtoismatkailijoita välittävää toimijaa (katso taulukko) ja 2-5 vapaaehtoisille työtä tarjoavaa yritystä, jotka olisivat valmiita pilotoimaan vapaaehtoismatkailun konseptia, ja joilla on aiempaa kokemusta vapaaehtoisten kanssa työskentelystä.

Vaihe 2: Tiedottaminen ja vapaaehtoisen työllistämisestä kiinnostuneiden kartoittaminen

- a) Toisessa vaiheessa vapaaehtoismatkailun mahdollisuuksia markkinoidaan yrityksille, yhteisöille ja yksityisille ja kartoitetaan, onko toimijoilla kiinnostusta vapaaehtoismatkailijan työllistämiseen. Kiinnostuneiden toimijoiden kanssa ideoidaan millainen vapaaehtoismatkailu voisi hyödyttää heitä, ja voisiko vapaaehtoismatkailua heidän kohdallaan kaupallistaa. Asian tiimoilta pidetään infotilaisuuksia ja työpajoja. Päättävänä tavoitteena on vapaaehtoismatkailun tunnetuksi tekeminen ja uusien ideoiden löytäminen.
- b) Välittäjäorganisaatiot etsivät työvoimaa pilottiryksille työleirien tai muun vapaaehtoistyöskentelyn puitteissa. Kesän aikana valitut vapaaehtoiset työskentelevät pilottiryksissä, auttavat koronakriisistä selviämisessä, ja kirjoittavat muistiota vapaaehtoina olemisen kokemuksistaan.

Vaihe 3: Liiketoimintamallien rakentaminen

- a) Kolmannessa vaiheessa rakennetaan kiinnostuneille toimijoille kaupallisia ja ei-kaupallisia vapaaehtoismatkailun malleja. Voisivatko työleirit tai maksulliset työlomat olla uusi vetovoimatekijä ja liiketoiminnan muoto Keski-Suomessa? Voisivatko vapaaehtoismatkailijat toimia aputyövoimana maakunnan elinvoiman ylläpitämiseksi? Hankkeen lopuksi mallinnetaan yleisimmät väylät, kuinka vapaaehtoismatkailijat tulevat Keski-Suomeen, ja tehdään suunnitelma Keski-Suomen markkinoimiseksi vapaaehtoismatkailun kärkialueena.
- b) **Pilottiyritykset, vapaaehtoismatkailijat ja välittäjäorganisaatiot kokoavat yhteen kokeilujakson toimivat ja ei-toimivat ominaisuudet. Pohditaan, kuinka yritys hyötyi vapaaehtoismatkailijasta, tai millaista haittaa hänestä oli yritykselle. Vapaaehtoismatkailija saa kertoa kuinka koki työnteon yrityksessä; toteutuiko matkalle asetetut tavoitteet, millaista työ oli, millaista oli vapaa-aika ja sen aktiviteetit ja voisiko konseptia tarjota eteenpäin kaupallisena (maksullinen työlomatuote) tai ei-kaupallisena (ruoka- ja majoitus palkka, yrittäjän työstä saama hyöty). Nopean pilotoinnin tuloksia käytetään hyväksi heti, jotta korona-viruksesta toipuvat yritykset voisivat nousta ahdingosta hyödyntämällä vapaaehtoismatkailua. Koronan pahimman aallon jälkeen auttamishalu voi olla entistä suurempi motivaattori vapaaehtoisuudelle lähtöön.**

Lähteet

Anttila, A. 1998. Mitä on kansainvälinen vapaaehtoistyö? Artikkeliteoksessa Maailmantalkoissa KVT 1947-1997. Kansainvälistä vapaaehtoistyötä ja työleirejä. Toimittanut Katri Syrjälä, Ahti Anttila, Jussi Keinänen ja toimituskunta. Kansainvälinen vapaaehtoistyö ry: 1998. Tammer-paino.

Benson, A. & Wearing, S. 2012. Volunteer Tourism: Commodified Trend or a New Phenomenon? Artikkeliteoksessa Controversies in Tourism. Toimittanut Omar Moufakkir ja Peter M. Burns. CAB international: 2012.

Havas, K. & Adamsson, K. 2019. Nam! Hungry for Finland: Z-sukupolvi ruokamatkalla. Artikkeliteoksessa Haaga-Helia ammattikorkeakoulun ylläpitämä Signals makes you wonder-sivusto. Viitattu 11.2.2020. <https://esignals.haaga-helia.fi/2019/03/21/nam-hungry-for-finland-z-sukupolvi-ruokamatkalla/>

Holopainen, M. 2015. Vapaaehtoismatkailu – mitä se oikein on ja miksi tehdä töitä lomalla? Artikkeliteoksessa Rantapallo.fi- sivusto. Viitattu 3.1.2020. <https://www.rantapallo.fi/asiantuntijat/vastuullinen-matkailu-asiantuntijat/vapaaehtoismatkailu-mita-se-oikein-on-ja-miksi-tehda-toita-lomalla/>

Huttunen, S. 2013. Töihin lomalle: Kenelle vapaaehtoismatkailu sopii? Artikkelit Rantapallo.fi-sivustolla. Viitattu 10.2.2020. <https://www.rantapallo.fi/aktiivilomat/toihin-lomalle-kenelle-vapaaehtoismatkailu-sopii/>

Koutonen, J. 2018. Nykymatkailija haluaa kokea paikallisten arkea – "Kukaan ei halua olla turisti". Yle-Uutinen. Yle-uutisten nettisivut. Viitattu 10.2.2020. <https://yle.fi/uutiset/3-10155221>

Partanen, M. 2019. Näkökulma: Ilmastoahdistusta vai ilmastotoivoa?. Artikkelit WWF- Suomen nettisivut. Viitattu 10.2.2020. <https://wwf.fi/uutiset/2019/12/nakokulma-ilmastoahdistusta-vai-ilmastotoivoa/>

Volunteer tourism: A Global analysis 2008. TRAM Tourism Research and Marketing. Atlas, Association for Tourism and Leisure education: 2008.

Voluntourism: the good and the bad 2018. Artikkelit 1.10.2018. World Vision- nettisivut. Viitattu 13.1.2020. <https://www.worldvision.ca/stories/voluntourism-the-good-and-the-bad>

Liite 4. Hankeideapohja Jorya varten

<h2>Hankeideapohja</h2> <p>Täytä tiedot parhaan arviosi mukaan. Tiedot tarkentuvat hankevalmistelun edetessä</p> <p>Hankkeen nimi/ työnimi Keski-Suomesta Suomen Vapaaehtoismatkailun kärkialue (Value-hanke)</p>	<p>Tausta ja tarve Hanke haluaa selvittää olisiko vapaaehtoismatkailusta apua maaseudun ja tiettyjen toimialojen työvoimapulaan. Hankkeessa selvitetään, voisivatko kaupalliset vapaaehtoismatkailutuotteet tuoda lisää liiketoimintaa Keski-Suomeen. Nykyajan matkailija etsii matkaltaan paikallisia, autenttisia elämyksiä. Työskentely paikallisten kanssa tarjoaa väylän tutustua kulttuuriin ja ihmisiin, ja tuo lomailuun lisää merkitystä. Hanke haluaa edistää matkailumuodon tunnettavuutta Suomessa. Kaupallisia "työloma"-tuotteita Suomessa on hyvin vähän. Suomen vapaaehtoismatkailu on tyypillisesti ruoka- ja majoituspalkkaan perustuvaa työskentelyä.</p>
<p>Hankkeen kesto 2020-2021, 1 vuosi</p>	<p>Tavoite ja tulokset</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Tunnistaa edellytyksiä kaupalliselle vapaaehtoistyömatkailulle Keski-Suomen maakunnassa 2. Lisätä maaseudun elinvoimaa ja mahdollista kansainvälistymispyrkimystä 3. Hankkeen päämääränä on luoda vapaaehtoisturisin konsepti tai toimintamalli, jota voi soveltaa Visit Finlandin vastuullisen matkailun destinaatiossa. <p>Vapaaehtoistyömatkailun mahdollisuuksien, haasteiden sekä riskien kartoittaminen. Selvittää olemassa olevien toimintamallien avulla mahdollinen sopivuus vapaaehtoismatkailun kaupalliselle toimintamallille.</p>
<p>Rahoituslähde ja kustannusarvio Maaseuturahasto tai Leader-rahoitus</p>	<p>Toimenpiteet</p> <p>Vaihe 1: Benchmarkkaus jo vapaaehtoismatkailua harjoittavien yritysten kanssa, yhteistyökumppanien löytäminen ja sitouttaminen (työtä välittävät organisaatiot, nettialustat)</p> <p>Vaihe 2: Tiedottaminen ja vapaaehtoisen työllistämistä kiinnostuneiden kartoittaminen (vapaaehtoistyötä tarjoavat yritykset ja yhdistykset)</p> <p>Vaihe 3: Liiketoimintamallien rakentaminen, pilotointi</p>
<p>Toteuttajat ja yhteistyökumppanit JAMK Vapaaehtoismatkailua edistävät välittäjäorganisaatiot Keski-suomalaiset yritykset, erityisesti matkailu- ja maaseutuyritykset, apukäsiä tarvitsevat yritykset ja organisaatiot, jotka hyötyisivät matkailijan työpanoksesta</p>	

 Toimita hankeidean kuvaus sähköpostilla Tiinalle, Elinalle ja Pauliinalle

jamk.fi
Anu Raulo, Eina Tolonen, Pauliina Uusi-Penttilä ©

Liite 5. Otteita Loogisen viitekehyksen taulukosta

(Huom. ei sisällä taulukon koko sisältöä)

TEEMA 1 Vapaaehtoismatkailun haasteet ja mahdollisuudet		
TULOKSET	Tuloksena kartoitettu vapaaehtoismatkailun toimintaedellytyksiä, laki- ja työlupa-asioita, esteitä ja mahdollisuuksia toiminnalle	Löydetty vapaaehtoismatkailijoita välittäviä organisaatioita, jotka haluavat osallistua pilottiin.
Mittarit tulokselle. Laadulliset ja määrälliset. Mittaria varten selvitettävä lähtötaso ja asetettava tavoitetaso.	Toimintaohjeraportti yrityksille, jotka suunnittelevat vapaaehtoismatkailun hyödyntämistä	Löydetty 2-5 olemassa olevaa vapaaehtoismatkailunvälittäjää tai organisoitumista aikoivaa tahoa.
TOIMENPITEET	Haastatellaan vapaaehtoismatkailussa mukana olleita yrityksiä ja välittäjäorganisaatioita	Listataan vapaaehtoismatkailijoita välittävät organisaatiot
	Perehdytään työlainsäädäntöön ja muihin vapaaehtoismatkailun lupa-asioihin	Tutustutaan organisaatioiden toimintatapoihin ja ehtoihin

TEEMA 2 Benchmarkkaus		
Vapaaehtoismatkailijan palvelupolku Suomeen selvitetty	On saatu tietoa kuinka vapaaehtoismatkailu toimii muualla	Löydetty uusia mahdollisuuksia vapaaehtoismatkailijan toiminnan kohteeksi
Vähintään 5 dokumentoitua kokemusta vapaaehtoismatkailusta Suomessa.	Dokumentoitu ainakin 3 eri toimintamallia eri toimintaympäristöistä, jotka voisi olla sovellettavissa Suomeen	Vähintään yksi uusi vapaaehtoismatkailuun sopiva toimintaympäristö/työsektori löydetty
Kartoitetaan henkilöitä, jotka ovat olleet Suomessa vapaaehtoistyössä ja heidän yhteystietojaan	Kartoitetaan suosittuja vapaaehtoismatkailun kohteita Euroopassa	Tutustutaan potentiaaliin aloihin/työtehtäviin, joilla voisi olla tulevaisuudessa työmahdollisuuksia matkailijoille
Lähetetään kysely Suomessa vapaaehtoistyössä olleille matkailijoille	Valitaan 1-2 benchmarkkaukohdetta, joissa käydään tutustumassa paikan päällä	Tehdään kuvaus aloista ja työtehtävistä, jotka voisivat sopia vapaaehtoismatkailuun.

TEEMA 3 Pilotointi		
On löydetty riittävästi pilottikohteita	On saatu vapaaehtoismatkailijoita työskentelemään KS kylissä ja yrityksissä	Löydetty hyvä toimintamalli, kuinka vapaaehtoismatkailijat ja heitä tarvitsevat yritykset saavat toisistaan parhaan hyödyn
Noin 3-5 pilottikohteita	Vähintään 5 vapaaehtoismatkailijaa osallistuu toimintaan Suomessa.	Vähintään 5 matkailijan ja 5 yrityksen/yhteisön palautteet
Infotilaisuudet ja muu kontaktointi	Riittävä markkinointi yhdessä välittäjäorganisaation kanssa	Vapaaehtoismatkailuun osallistuneiden yritysten, matkailijoiden ja välittäjien palautteet
Vapaaehtoistyöpaikkojen haastattelu ja arviointi vapaaehtoismatkailun sopivuudesta.	Suunnitellaan vapaaehtoismatkailun pilotti yhdessä matkailijoita vastaanottavan tahon kanssa	Kokemusten yhteenvedo ja dokumentointi

TEEMA 4 Koordinointi, hallinto ja tiedotus	
Hankkeen toimenpiteistä tiedotettu laajasti maakunnassa	Hanke on edennyt aikataulussa ja budjetissa
Omat some- ja nettisivut rakennettu, tiedotusuunnitelma laadittu, vähintään kolme julkaisua	
Aktiivisuus somessa, sähköpostitiedotteissa ja muualla netissä	Asiantunteva projektiryhmä
Osallistuminen tapahtumiin ja omien infojen järjestäminen	